

Onsdagen den 26 Februari 1873.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades tre protokollsutdrag för den 24 och protokollet för den 19 dennes.

Sedan Herr Grefven och Talmannen tillkännagifvit, att Herr Statsrådet Bredberg anmält sig nu skola på Kongl. Maj:ts nådigabefallning till Kammaren aflemna åtskilliga Kongl. propositioner, framträdde Herr Statsrådet och öfverlemnade till Herr Grefven och Talmannen Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen, nemligen:

1:o med förslag till örordning angående lagfart å fång till fast egendom m. m.;

2:o angående pension å Allmänna Indragningsstaten för underlöjtnanten vid Kronobergs regemente, Friherre Carl Wilhelm Rappe vid afgang ur krigstjensten;

3:o angående Fanjunkaren vid Wermlands Fältjägare-regemente Carl Olof Lundblads uppförande till pension å Allmänna Indragningsstaten vid afgang ur krigstjensten; samt

4:o angående pension å Allmänna Indragningsstaten för Regements-kommissarien vid Kalmar regemente Lars Martin Malmgren vid afgang från tjensten.

De Kongl. propositionerna blefvo härefter föredragna och bordlagda.

Friherre Raab: Att jag efter återvunnen helsa inställt mig i hufvudstaden för att deltaga i riksdagsarbetet, får jag härmed värd-samt anmäla.

Herr von Sydow: Herr Mannerskantz har anmodat mig tillkännagifva, att han till följd af ett dödsfall i sin familj, är hindrad att för den närmaste tiden deltaga i riksdagsgöromålen, och anhåller genom mig om ledighet från riksdagen under 14 dagar, från och med denna dag.

Uppå härefter gjord proposition beviljade Kammaren *Herr Mannerskantz* ledighet från riksdagsgöromålen under 14 dagars tid från denna dag.

Företogs val af fem ledamöter i Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 2; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Herr Bergstedt	med 65 röster,
Grefve Ehrensvärd	” 65 ”
” Hamilton, Henning	” 65 ”
Herr Thyselius	” 65 ”
” Widén	” 65 ”

Företogs val af två suppleanter i Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 2; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Herr Dahm	med 52 röster,
” Geijer, J. O.	” 49 ”

Föredrogs Andra Kammarens den 24 dennes bordlagda protokolls-utdrag N:o 71, innehållande inbjudning till Första Kammaren att förena sig i Andra Kammarens beslut om tillsättande af ett Särskildt Utskott, bestående af fjorton ledamöter, sju från hvardera Kammaren, för behandling af Kongl. Maj:ts nådiga propositioner, angående förändrad anordning i vissa delar af rikets elementarläroverk och angående inrättande af elementarskolor för qvinlig ungdom; och blef denna inbjudning, uppå gjord proposition, af Första Kammaren antagen.

Härefter anmälde sig och yttrade

Herr vice Talmannen: Då Andra Kammaren beslutat att jemte dess sju ledamöter i det Särskilda Utskottet utse tre suppleanter, samt här äfven varit vanligt att välja suppleanter, får jag föreslå, att tre suppleanter i Utskottet måtte af denna Kammare utses.

Sedan Kammaren härtill lemnat sitt samtycke, hemställde Herr Grefven och Talmannen, att val af Kammarens ledamöter och suppleanter i det Särskilda Utskottet skulle anställas nästa lördag den 1 Mars, hvilket jemväl bifölls.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 24 dennes bordlagda utlåtande N:o 8, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Sjette Hufvudtitel.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 19 och 22 dennes bordlagda Utlåtande N:o 3, angående regleringen af utgifterna under Första Hufvudtiteln.

Fsta punkten.

Hans Excellens Herr Grefve Sparre: Då Kongl. Maj:t i den nädiga propositionen om statsverkets tillstånd och behof icke föreslagit annan förändring rörande anslagen å Första Hufvudtiteln, än som var en följd af Hans Maj:ts uppstigande på tronen, eller att det förut utgående anslaget till H. K. H. Hertigen af Östergötland komme att upphöra, var propositionen grundad på noggrann beräkning af behofven. Det förefaller derfor så mycket mera oväntadt, att Stats-Utskottet nu föreslagit en nedprutning af de äskade hofstatsanslagen med ett belopp af 100,000 R:dr. Grundar sig väl ett sådant förslag på minskade utgifter vid dessa anslag? — hvar och en af oss torde nogsamnt känna huru betydligt lefnadskostnaderna i allmänhet uppgagats under den sednaste tiden, hvilket på flerfaldiga utgifter under Första Hufvudtiteln haft och vidare kommer att hafva ett rätt väsendtligt inflytande. Männe då förslaget är föranledt af bekymmersam ställning för statsverket? — för den som kastar en blick på den framlagda budgeten och de ovanligt höga behållningarne visar sig genast att detta icke är rätta orsaken. Nej, Utskottets angifna skäl har varit, att framställningar nu och förut blifvit af enskilda motionärer vid riksdagarne gjorda om nedsättning af anslag under Första Hufvudtiteln, samt att emot andan af det konstitutionela statsskicket vore stridande, att annorledes än vid regent-ombyte ingå i pröfning af dylika framställningar, hvadan Utskottet nu, då sådant ombyte skett, ansett tiden vara inne att "ordna" Konungens civillista. — Vid detta s. k. ordnande har Utskottet väl föreslagit att den egentliga hofhållningssumman fastställdes till 800,000 R:dr, eller samma belopp, hvartill den i Kongl. Maj:ts proposition blifvit upptagen, dock med tillägg i parentes af orden: *årligt anslag för Hans Maj:t Konung Oscar II:s regeringstid* — ett tillägg som naturligtvis icke kan hafva fullt laglig verkan, så länge det endast i denna form uttalas — men deremot ansett de särskilda anslagen dels till Kongl. hofstallets utfodring, 45,000 R:dr, och till ved och kol för de Kongl. hofven, 50,000 R:dr. kunna alldeles utgå, samt dels

det för inre polis- och lyshållning m. m. nu 22,500 R:dr. kunna nedsättas till 17,500 R:dr. Dessa sistnämnda tre anslag hafva dock i allmänhet fullt åtgått för sina särskilda ändamål, samt stundom äfven föränlet tillskott af hofhållningssumman. De behof, för hvilka de varit anvisade, qvarstå oförändrade; ved-, kol- och gas-prisen äro högt uppdritna, alla slags arbetskostnader äfvenså. Att indraga dessa anslagsbelopp är således att minska hofhållningssumman med 100,000 R:dr. fastän Utskottet, förmodligen med afseende å förhållandet till Norge, som af begge de förenade rikenas apanagesummor sammanslagna erlägger omkring $\frac{1}{3}$, ansett sig icke böra låta nedsättningen blifva synlig under hofhållningsrubriken; hvaraf åter blifver en följd, att om i Sverige nämnda tre anslagsposter bortgå, fastän utgifterna för dem i allt fall qvarstå, medlen dertill torde till någon del drabba det Norska hofhållningsanslaget.

Härvid bör i öfrigt icke förbises, att i och med tronombytet nya, på utgifterna inverkan förhållanden inträdt, dels derigenom att den nye Konungen har fyra unga söner att uppfostra, och dels af den omständighet, att en mängd utomordentliga utgifter nu efter tronskiftet förekomma, till följd deraf att den regerande Konungen icke är arfvinge till den hädangångne.

Enär den nedsättning i de nuvarande anslagen, som Utskottet sålunda ifrågasatt, icke har stöd i verkliga förhållandet med utgifterna för ifrågavarande behof, samt det tillägg Utskottet föreslagit rörande anslagens för hofhållningen orubblighet under Konungens regeringstid är illusoriskt, men deremot hela den summa Kongl. Maj:t för Första Hufvudtiteln äskat, och som i flera år oförändrad utgått, är för densamma erforderlig, hvadan det ock, efter min tanke, vore med landets ära och värdighet öfverensstämmande att densamma fortfarande anslå, — får jag vördsamt yrka afslag å den nu föredragna punkten af Stats-Utskottets utlåtande och bifall till Kongl. Maj:ts proposition rörande ifrågavarande hufvudtitel.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Derest en Stadsrådsledamots deltagande i diskussionen öfver Första Hufvudtiteln skulle i aflägsnaste mån kunna tydas såsom ett Konungens ingripande i Riksdagens förhandlingar uti denna fråga, skulle jag visserligen icke hafva begärt ordet. Anslagen under denna hufvudtitel äro dock, lika väl som de under de följande, en statsangelägenhet, hvaröfver Konungens rådgifvare hafva att i konseljen sig uttala; och med fog kan icke påstås, att det sätt hvarpå representationen behandlar anslagen under Första Hufvudtiteln, saknar politiskt vikt och betydelse. Det är dertföre som jag med den rätt, Riksdagsordningen mig tillägger, anhåller att få uttala mina egna åsikter i frågan. Dertförrinnan vill jag dock, för frågans ställande på sin rätta ståndpunkt, hafva anmärkt, att om, såsom jag icke saknar all anledning att antaga, någon hviskning man och man emellan försports derom, att H. Maj:t Konungen skulle hafva förklarad sig tillfredsställd med den anordning af anslagen å Första Hufvudtiteln, som Utskottet föreslagit, detta, enligt hvad jag är berättigad att säga, grundar sig på ett missförstånd. H. Maj:t Konungen har i

den Kongl. propositionen uttalat sina åsigt. dem han fortfarande vidhåller; med förtroende har han öfverlemnadt saken i representationens händer och han har derefter hvarken velat eller kunnat ingå i någon enskild underhandling derom.

Vidkommande sjelfva saken erkänner Utskottet, att ifrågavarande anslag äro af en grannlaga natur. Jag gifver Utskottet fullkomligt rätt härutinnan och anser för min del dessa anslag så grannlaga, att en nedsättning deri synes mig icke kunna utan de mest trängande omständigheter ifrågasättas. Det enda skäl, som jag härvid skulle kunna medgifva såsom berättigadt, vore en verklig nöd; men på sätt den förste talaren antydde, finnes icke en sådan nu. hvarken i landet i allmänhet eller hvad statskassan särskildt angår. Mångfaldiga äro de erkännanden, som redan blifvit af Riksdagen gifna derom, att ifrågavarande anslag icke vore för höga. Vid 1865 och 1866 årens riksdag skedde förhöjning till det närvarande beloppet just på den grund, att anslagen förut icke voro tillräckliga. Vid 1869 års riksdag har Stats-Utskottet i anledning af en motion i Andra Kammaren om nedsättning af dessa anslag, med åberopande af hvad vid föregående riksdag rörande en då väckt motion i enahanda syftning blifvit anfördt, uttalat bland annat följande: "Om än den finansiella ställningen i allmänhet gjorde önskvärd hvarje besparing der den skäligen kunde ifrågasättas, syntes dock deraf icke kunna hemtas giltig anledning till en minskning i hofstatsanslagen, en åtgärd som så mycket mindre borde ifrågasättas, som dessa anslag vid 1865- 1866 års riksdag blifvit efter pröfning af behofven till deras nuvarande belopp fastställda." Detta Utskottets betänkande godkändes af Riksdagen och till svar på de derefter vid följande riksdagar af samme motionär upprepade framställningar om nedsättningar under Första Hufvudtiteln yttrades förnyade gånger af Utskottet, "att förhållandena icke blifvit förändrade". Sådana. mine Herrar, äro antecedentia för Riksdagen och för Utskottet, i hvilket sednare jag till och med trott mig finna någon, som vid Konungens rådsbord tillstyrkt begäran om den förhöjning af anslagen, som vid förutnämnda riksdag beviljades. Under sista tiden har visserligen en förändring i prisförhållandena inträdt, men ingalunda i riktning nedåt, utan fast heldre i en ganska bestämd uppåt, och derifrån torde således icke skäl kunna hemtas till nedsättning i civilistan, lika litet som från de personliga förhållandena i Konungens familj, der nu finnas fyra unga arffurstar, hvilkas uppfostran utan tvifvel kommer att medföra icke obetydliga kostnader.

Det må icke förtyckas om, sedan man noga för sig öfvervägt alla de omständigheter, som synas kunna inverka på anslagens belopp, och dervid kommit till den slutsats, att ej en förminskning men väl en förhöjning vore af behofvet påkallad, något som dock H. Maj:st Konungen icke velat ifrågasätta, man med en viss nyfikenhet i Utskottets betänkande eftersöker de verkliga skäl, som kunnat motivera den ifrågasatta nedsättningen. Jag finner då att i Utskottets betänkande två skäl blifvit anförda eller kanske rättare, såsom Utskottet sjelf säger, antydda, ty Utskottet tyckes icke rätt vilja

taga på sig ansvaret för deras giltighet. Det första af dessa skäl lyder så: "Att mycket af den yttre glans, som tillförene ansätts ovilkorligen böra herska i den regerandes omgifning, kan umbäras och gifva vika för den enkla värdighet, som uppbär en af folkets förtroende omgifven Konung". Jag tror mig kunna säga, att näppeligen någon af oss, under den tid vi varit i tillfälle att anställa våra betraktelser, skall kunna påstå, att vid det Kongl. svenska hofvet funnits en öfverdrifven lyx. Det ligger i sakens natur, att Konungen måste hafva en ställning upphöjd öfver de enskilde; detta är en oefftergiflig fordran af den monarkiska principen och som funnit ett uttryck redan i den konungaborg, som är Konungen anvisad och som ju utgör allas vår stolthet. Med denna princip kan jag för min del icke finna förenligt att, under det den allmänna välmågan i landet stiger och till följd deraf de enskildas lefnadsförhållanden höjas, allenast Konungens skola gå i fullkomligt motsatt riktning.

Det andra skälet lyder i korthet så, att Konungen icke borde, såsom hittills, verka för att afhjelpa enskild nöd eller till uppmuntrande af inhemska konst; och Utskottet säger här, att "många anspråk, som under andra förhållanden ställts på enskild hjälp och understöd af samhällets högsta personlighet, allt mera sällan böra framträda". Jag lemna åsido hvad som i den vägen bör ske; men visst är att i verkligheten ställas dessa anspråk på Konungen i oförminskad grad. Jag har varit i tillfälle att se dessa långa listor på årliga gåfvor under namn af anslag till stiftelser och inrättningar, af pensioner, af gratifikationer, af försäkringar m. m., hvilka, ärfda och tillökade af Konung efter Konung alltsedan Konung Carl XIV Johans tid, sålunda blifvit lemnade till enskilde personer, vare sig att de befunnit sig i nöd och trångmål, eller att de af den Kongl. familjen blifvit använda såsom tjenare, vårdare, lärare eller på annat sätt, och jag har icke funnit, att något enda af dessa anspråk blifvit frånträdt. Dessutom är jag öfvertygad, att det svenska folket icke allenast älskar, utan till och med nästan fordrar att, när det gäller att afhjelpa någon stor nöd, främst på listan af de hjälpaende finna Konungens namn; och icke kan det vara rätt eller önskvärdt i någon mån att, under det i allmänhet, såsom Utskottet själf erkänner, en benägenhet utvecklar sig att deltaga i lindrandet af verklig nöd, betaga Konungen tillfredsställelsen och välsignelsen deraf att träda nöden nära och bidraga till dess afhjelpande. Hvad jag nu sagt gäller i viss mån äfven uppmuntran af konst. Alla hafva vi äfven utan tvifvel i friskt minne den värma, hvarmed Konung Carl XV omfattade och uppmuntrade konsten och hvarigenom han utan tvifvel ganska väsendtligt bidrog till den blomstrande ställning, hvori konsten för närvarande befinner sig i vårt land. Icke kan det väl vara ett passande svar och en passande tacksamhetsbetygelse för den sköna gåfva af konstskatter, som Konung Carl XV just till följd af sin konstkärlek varit i tillfälle att samla och nu testamenterat åt svenska folket, att svara hans broder: "Ni Konung skall icke befatta er med skön konst; det är en öfvervunnen ståndpunkt". Jag tror mig icke träda grannligheten för nära, om jag, med den kändedom jag af särskilda omständigheter varit i tillfälle att in-

hemta, säger, att hade Konung Carl XV:s tillgångar varit begränsade till de anslag, hvilkas nedsättning nu är i fråga, så hade visserligen hans önskan att gifva folket den sköna gåfvan varit lika liflig och varm, men förmågan hade då saknats.

Såsom jag nämnde, har Utskottet icke sjelf velat rätt vidkännas de anförda skälen, hvilka jemväl utan tviivel äro af underhållig beskaffenhet. Jag har vid granskning af detta betänkande derföre icke heller kunnat komma till någon annan slutsats än att det icke är så mycket anslaget sjelft och behofvet af detsamma, som utgjort det egentliga föremålet för Utskottets pröfning, utan något annat har varit hufvudsak, nemligen indragningen i och för sig. Jag tror mig finna det icke blott genom den verkliga frånvaron af skäl för anslagsminskningen, utan äfven i den jemna och afrundade summa, hvartill nedsättringen blifvit föreslagen, under det man mindre fäst sig vid hvad af anslaget som blifvit kvarlemnadt, samt vidare i det sätt hvarpå sjelfva indragningen skett, nemligen sålunda att anslaget minskats för polis- lys- och renhållning samt helt och hållet indragits för Kongl. hofstallets utfodring samt för ved och kol för de Kongl. hofven, allt förnödenheter hvilka väl icke kunna hänföras till den förut omtalade "yttre glansen". Mig synes det vara synnerligen betänkligt att slå in på denna bana att göra indragning för indragningens skull. Jag ser nemligen icke hvar denna bana skall sluta; ty om man på det viset blott tager runda tal, kan man fortgå dermed så länge, tills intet eller nästan intet af anslagen mera finnes kvar. Jag vill dock icke hafva sagt, att sådant ingått i Utskottets tanke; ty Utskottet har ju velat förebygga ett dylikt fortskridande åtminstone under Konung Oscar II:s regeringstid. Utskottet säger "att Utskottet har ansett sig med skäl kunna antaga, att Riksdagen, derest den nu lyckas utan någon väsendtligare meningsskiljaktighet ordna Hans Maj:ts Konungens civillista och vid anslagens fastställande fogar den bestämmelse, att det skall för Hans Maj:ts regeringstid orubbadt kvarstå, skall deraf finna sig förhindrad fästa afseende vid de förslag till rubbningar i anslaget, som framdeles möjligen kunde varda inom representationen väckta". Den grund, hvarpå Utskottet byggt sin förutsättning, synes mig dock ytterst svag. Jag kan visserligen icke nu säga med hvilken väsendtligare samstämmighet, som de ordinarie anslagen i tiden beslutits; men nog vet jag, att man då var ense om hvad de ordinarie anslagen betydde, och nu är uppfattningen derom visserligen förändrad. Icke heller kan jag våga tro, att, om detta betänkande bifalles, 1873 års Riksdag skulle erhålla en sådan moralisk auktoritet, att dess ord för framtiden skulle hafva någon särskild betydelse. Jag vågar så mycket mindre trygga mig dervid, som Riksdagen genom antagande af detta förslag skulle göra sig skyldig till ett ganska väsendtligt fel, och den, som sjelf begår ett fel, kan icke begära, att man skall lägga synnerlig vikt vid hans förmaning till andra att icke begå samma fel. Jag fäster en synnerlig vikt vid denna omständighet och ser saken sålunda. Man förnekar icke den ringaste tjenstemans rätt att under sin tjenstetid få bibehålla hvad som för tjensten var å ordinarie stat fastställdt vid den tid, då han tillträdde densamma. Fullkomligt samma rättsgrundsats gäller för

det anslag, som är fastställt för Konungen. Enda skiinaden är den, att Konungen, till följd af sin ställning, icke kan göra sin rätt juridiskt gällande såsom den enskilde: men just detta kräver å andra sidan, att man desto mera må akta sig för att träda denna rätt för nära. Skulle någon icke vilja erkänna riktigheten af den nu framställda satsen, hemställer jag, om icke känslan af det lämpliga och billiga skall föra till samma slut. Jag antager naturligen icke, att en Konung tillträder sin höga plats i ändamål att erhålla ett apanage; men lika visst är, att det för honom är omöjligt att uppbära sin ställning, om icke något apanage för honom finnes; och för att, i samma stund som vid inträffad troufledighet troufledjaren skall fatta sitt beslut om regeringens tillträdande, han må kunna bedöma de vilkor, hvarunder platsen står honom öppen, bör ovillkorligen anslaget för honom vara på förhand bestämt. Genom antagande af det föreslagna beslutet synes mig sålunda, att Riksdagen icke blott asidosätter hvad det billiga och rätta bjuder, utan äfven gör ett verkligt intrång på sjelfva rättens område. Är det så, är det också klart, att Riksdagens auktoritet i denna fråga icke kan blifva stark. Jag måste säga det, ehuru jag, för min del, önskar, att kontinuitet och konsekvens mellan föregående och efterföljande Riksdagars åtgöranden och beslut måtte vinnas och komma till stånd.

Slutligen är det ännu en sak, hvarom jag beder att få göra en erinran. Utskottet hemställer nemligen: "att anslagen under Första Hufvudtiteln må till sammanräknadt belopp af 1,191,000 R:dr upptagas på sätt bilagda tabell närmare utvisar"; och denna tabell upptager: till Kongl. Maj:ts hofhållning 800,000 R:dr "årligt anslag för Hans Maj:ts Oskar II:s regeringstid". Hvad följer omedelbart härefter? Vi hafva nyligen sett en Konung borttryckt i blomman af sin ålder, och detta kan ske en gång till. Jag hoppas till Gud, att det icke måtte ske, men visst är att för eller sednare slutar Konung Oskar II:s regeringstid, och lika visst är att vi icke veta, när detta kommer att inträffa. Huru blifver det då? Anslaget är gifvet för Konung Oscar II:s regeringstid och upphör alltså med densamma. Då finnes för en ny Konung det Kongl. slottet, men icke något anslag, ej ens till ved och kol: det Kongl. hofstallet finnes, men icke något anslag till hästarnes utfodring. Man skulle nästan kunna frastas att fråga, skall någon Konung mera finnas, eller skall han vänta till dess Riksdagen hinmer samlas för att besluta om anslag åt honom? Jag är öfvertygad om, att Utskottet icke velat gå in på något af dessa alternativ; men konsekvensen af beslutet synes mig svårigen kunna blifva någon annan.

På grund af hvad jag sålunda anfört, kan jag ej annat finna än att Riksdagen, genom att fatta ett beslut sådant som det föreliggande, skulle icke allenast för ögonblicket fela i hvad som fordras gent emot en ny Konung, som med förtroende och de redligaste afsigter träder sitt folk till mötes, utan äfven visa sig sakna den öppna blick för framtiden, som hos Riksdagen kräves, derest icke det hela skall ledas in på orätt spår.

Jag hoppas för min del, att Riksdagen i stället genom bitall till Kongl. Maj:ts proposition vill visa, att den så ofta af folket genom

dess representation uttalade kärlek till Konungen och Konungahus, och icke mindre till den styrelseform hvarunder Sverige lefvat lyckligt, icke består i tomma ord, utan är verklighet och sanning.

Grefve Hamilton, Henning: Stats-Utskottets nu föredragna utlåtande synes mig egnadt att framkalla en ej ringa förundran, och detta så väl genom hvad det innehåller, som genom hvad man deri saknar. I sistnämnda hänseende har det åtminstone hos mig väckt förundran, att jag icke vid detta utlåtande funnit fogad en reservation af de män, hvilka erhållit denna Kammares förtroende att i Stats-Utskottet bereda anslagsfrågorna till Riksdagens behandling. Icke ett ögonblick har jag betviflat, att de vid sitt instämmande i Utskottets förslag följt sina åsikter om hvad som är rätt, fosterländskt och förenligt med god takt, men sedan jag med full uppriktighet sagt detta, är jag berättigad att uttala, att mina åsikter i detta fall icke öfverensstämma med deras. Icke heller kan jag föreställa mig, att de, vid afgifvandet af sina röster i förevarande fråga, låtit leda sig af den häg för tillmötesgående, som under den sednare tiden visat sig utöfva ett egendomligt inflytande. Ett tillmötesgående kan vara berättigadt och aktningvärdt, om det visar sig i eftergifvande af egna fördelar eller anspråk, men omöjligen kan jag skänka det min beundran, om enighet mellan tvänne stridande af dem ävägbringas på bekostnad af en tredje, som af omständigheterna hindras att själf försvara de anspråk han kan grunda, om ej på laglig rätt, så likväl på obestriddlig billighet. Jag tillåter mig dessutom erinra, att om två personer skola kunna mötas på en lutande mark och den ena går uppför, är det ett nödvändigt villkor för mötet, att den andre måtte gå utför, och det synes mig som skulle vi taga denna riktning, om vi följde den väg, våra ledamöter i Stats-Utskottet genom förevarande utlåtande anvisat oss. Men, mine Herrar, det är kanske icke jag som borde fråga Eder hvad som i vårt land kan stå fast, om Första Kammaren redan börjar att gå utför.

Hvad nu angår Utskottets utlåtande, skall jag ej särskildt uppehålla mig vid motiveringen. Kammaren har utan tvifvel redan fällt sin dom öfver en kria, hvars författare antingen endast tyckes hafva haft för afsigt att dölja sin förmåga af logisk framställning, eller ock kanske varit nog elak mot sina vänner att genom frånvaron af all bevisning vilja öfvertyga om ohållbarheten af Utskottets förslag.

Hufvudsakligen innehålles detta förslag i den tabell, hvartill Utskottet i utlåtandets första punkt hänvisar. I afseende härå är redan ådagalagdt, att anslaget till Hans Majestät Konungens hofhållning, hvars bibehållande vid oförändradt belopp Utskottet föreslår, ingalunda är för stort. Den närmast föregående talaren har antydd, huru alla lefnadsförmödenheter stigit i pris och hvilket inflytande detta måste utöfva på utgifterna för Konungens hofhållning, hvarjemte han särskildt framhållit de ökade kostnader, hvilka måste blifva en följd af den uppöstran, som skall meddelas de unga furstar, vid hvilka svenska folket älskar att fästa glada förhoppningar för framtiden. Efter mitt förmenande finnes icke heller något skäl för Utskottets antagande, att prisförhållandena hädanefter skulle vinna stadga. Detta strider mot all erfarenhet, hvilken tvärtom visar en mer eller

mindre hastig prisstegring. och jag kan därför icke i Utskottets lösa antagande finna anledning till en förmodan. att anslaget för Konungens hofhållning skulle blifva mera än hittills tillräckligt för dermed afsedda ändamål. Lika grundlöst förefaller mig Utskottets påstående, att Konungens frukostighet hädanefter mindre än hittills skall tagas i anspråk för uppmuntran åt inhemska konst eller för afhjelpande af verklig nöd. En af det förre århundradets mest kända författare har sagt. att om ej i en monarki de rike göra stora utgifter. måste de fattige dö af hunger. Sadana ord. utkastade af en snillrik man. genomtränga för en tid blott det honom närmast stående lagret af samhället. men sjunka derifrån ned till dess botten och göra sig der gällande. långt efter det de upphört att ega samma tillämplighet som i en förfluten tid; men massan af folket kan icke tro. att ej Konungen är rik. och hon ställer sina anspråk derefter. Det är därför. efter min förmening. ett misstag. om man med Utskottet antager. att anlitandet af Konungens välgörenhet är mindre än fordom. oakadt den enskilda kanske är mera utsträckt än i någon föregående tid. Om jag skulle följa min öfvertygelse endast om hofhållningsanslagets storlek i förhållande till de fördringar. som derpå ställas. skulle jag därför snarare vara böjd för dess ökande än minskande. En förhöjning deraf kan likväl naturligtvis icke sättas i fråga. då en sådan icke blifvit af Konungen föreslagen. och det är att hoppas. att sedan den högre grad af lyx. som fordom ansågs oskiljaktig från ett hof. numera betraktas på ett helt olika sätt. det ock skall vara för Konungen möjligt att begränsa sina utgifter efter det nuvarande anslagets belopp.

Näst efter anslaget till Konungens hofhållning har Utskottet infört en så lydande mening: "Årligt anslag för Hans Maj:st Konung Oscar II:s regeringstid". Häremot kunde väl i själva saken icke vara något att anmärka. om denna mening hade någon verklig betydelse och gällande kraft. men att icke så är har Utskottet sjelft erkänt. Såsom ett tillmötesgående synes den mig närmast kunna jämföras med fiskarens. då han utkastar sin krok. Hvem som derpå kan vinna eller. rättare sagdt. om någon skall göra det. är alltid osäkert. men visst är. att icke är det fisken. Utskottets vilkorliga antagande. att man genom en sådan fras skulle förekomma anslagets rubbande. må gälla hvad det kan; uppenbart är. att det icke har något stöd i grundlagen. Utan en förändring i denna skall ingen kommande Riksdag erkänna den nuvarandes rätt att orubbligt för en oviss framtid afgöra en statsregleringsfråga och sålunda begränsa en af dess viktigaste rättigheter. Enligt min tro. skulle därför detta Utskottets förslag väl kunna förekomma yrkanden på anslagets höjande. om behof deraf i framtiden skulle yppa sig. men icke förslag till nedsättning deri. om vi ännu en gång skulle få ett Stats-Utskott. hvilket med samma lätthet. som det nuvarande. spårade en "allmän uppfattning". och hvilket derjemte saknade mod att uppträda mot en oriktig uppfattning. den måtte vara huru allmän som helst.

Om Utskottet med rätta funnit anslaget till Konungens hofhållning icke öfverstiga behofvet. har det likväl handlat i strid med denna
sin

sin egen åsigt, då det föreslagit indragning af tvänne anslag, utgående för ändamål, hvilkas nödvändighet icke en gång af Utskottet torde kunna sättas i fråga. Utskottet kan nemligen hvarken anse, att Konungens hästar skola sakna utfodring, eller finna det öfverensstämmande med en "allmännare uppfattning" af vårt klimat, att all eldning af rummen i det Kongl. slottet skulle upphöra. Det måste således nödvändigt vara Utskottets mening, att de 95,000 R:dr, som hittills utgått för hofstallets utfodring samt för ved och kol till det Kongl. slottet, hädanefter skola bestridas af anslaget till Konungens hofhållning. Nu är likväl intet anslag i och för sig stort eller litet, utan blir det endast genom sitt förhållande till de utgifter, som dermed skola bestridas, och om anslaget till Konungens hofhållning förut var väl afvägdt, måste det således blifva otillräckligt, om det påräknas för sådana utgifter, som förut varit för detsamma främmande. Är det åter Utskottets mening, att sistnämnde anslag är för stort, då hade det visserligen varit i sak lika oriktigt, men i formen ärligare, att föreslå en nedsättning deri. För Första Kammaren skulle det utan tvifvel alltid vara en omöjlighet att bifalla ett förslag, hvars verkliga mening ej öppet uttalas, men företrädesvis måste detta vara förhållandet, då frågan rörer landets Konung. Det kan ej höfvas oss, att låta våra tankar *slingra* sig fram till tronen.

Anmärkningsvärdt är huru Utskottet lyckats ådagalägga, att dess sätt att betrygga en tillräcklig hofhållningssumma är alldeles översamt, så vida en kommande Riksdag vill följa Utskottets föredöme. Den behöfver nemligen, för att göra denna summa otillräcklig, alldeles icke minska dess belopp, utan kan indirekt åstadkomma alldeles detsamma genom att utstryka andra anslagsposter, som äro upptagna under första hufvudtiteln, t. ex. anslaget till underhåll och vård af möbler m. m. 56,400 R:dr, eller till reparationer å Stockholms slott m. m. 63,000 R:dr. Man kunde sålunda låta anslaget till Konungens hofhållningssumma utgå oförändradt under hans regeringstid men öka hans nödvändiga utgifter med omkring 200,000 R:dr, hvilket svårigen lär befinnas billigt.

Slutligen måste jag anmärka, att genom ett antagande af Utskottets förslag något skulle kunna åstadkommas, som Utskottet förmodligen icke åsyftat. Om det bifalles, torde det nemligen för Konungen, som ej mindre än andra måste lämpa utgifterna efter tillgångarne, blifva en nödvändighet, att icke bekosta ved och kol till det Kongl. slottet i vidsträcktare mån, än som för hans egen hofhållning är behöfligt. Indragningen af anslaget för detta ändamål skulle i sådant fall drabba de öfriga Kongl. personerna, men att de för dem utgående anslagen öfverstiga det verkliga behöfvet har Utskottet icke antydt, än mindre sökt bevisa.

Huru jag än betraktar denna fråga, kan jag icke komma till någon annan slutsats än den, att Utskottet beträddt en väg, som vi hvarken kunna eller böra följa, och förenar jag mig därför i den af föregående talare gjorda framställning om proposition derå, att Kammarerna måtte, med afslag å Utskottets tillstyrkan i denna punkt, i hvad det skiljer sig från Kongl. Maj:ts nädiga proposition, bifalla hvad af Kongl. Maj:t blifvit förslaget.

Herr Rydqvist: Lika med den talare, som sednast hade ordet, får jag erkänna, att det var med verklig öfverraskning, som jag emottog och genomläste Stats-Utskottets nu föreliggande betänkande, samt att min förvåning stegrades, då jag förnam att det icke var åtföljdt af någon enda reservation. Stats-Utskottets ledamöter hafva således enhälligt fattat det beslut, som nu föreligger oss till granskning. Vid sådant förhållande och då det gäller en fråga af den mest grannliga natur, är det representationens rättighet att få af Utskottet framlagda de lögviktiga, kanhända oemotsägliga skäl, som må anses hafva gjort det nära nog omöjligt att komma till ett annat slut än det, hvartill Utskottet kommit. Granskar jag nu de skäl, som äro synliga, de, som blifvit framlagda i betänkandet, finner jag då först följande mening: "äfven vid de fem sistförflutna riksdagarne hafva utaf enskilde motionärer framställningar blifvit gjorda om nedsättning i anslagen under denna hufvudtitel". Vidare heter det: "Grundlagen innehåller väl icke något stadgande, som gifver anledning att derpå grunda civillistans orubblighet under en Konungs regeringstid. Men Utskottet har likväl ansett sig med säkerhet kunna antaga, att Riksdagen, derest den nu lyckas utan någon väsendtligare menings-skiljaktighet ordua Hans Maj:ts Konungens civillista och vid anslaget fastställande fogar den bestämmelse att det skall för Hans Maj:ts regeringstid orubbad kvarstå, skall deraf finna sig förhindrad fästa afseende vid de förslag till rubbningar i anslaget, som framdeles möjligen kunde varda inom representationen väckta". Här vill jag först erinra derom att, efter hvad Utskottet sjelf angifvit, vid hvarje riksdag från och med 1868 års, visserligen motioner om nedsättning i civillistan egt rum, men också att alla dessa motioner af Stats-Utskottet blifvit afstyrkta, och att Kamrarne gillat detta afstyrkande. Det har således bitills visat sig att det går an att afslå dylika motioner, och enahanda förfarande kan väl således äfven hädanefter iakttagas. Då det vidare icke låter sig göra för närvarande, att i våra grundlagar inrycka hvad som finnes i flere andra länders, eller att, när civillistan en gång blifvit fastställd, skall den förblifva orubbad under dåvarande regenttid, och när Utskottet ej har kunnat framlägga och ej heller framlagt ett förslag till formligt kontrakt mellan Konungen och Representationen om civillistan, så är det efter min öfvertygelse en fullkomlig illusion när Utskottet talar om orubbligheten af den civillista, som nu skulle fastställas genom kompromiss mellan Kamrarne. Ty om det också både nu och framdeles komme att stå inom en parentes, att anslaget vore beviljadt för Konung Oscar II:s regeringstid, så betydde detta ingenting, utan kunde hvarje representant, när han ville, vid en lagtima riksdag väcka motion om minskning uti detta anslag. Det är också, enligt min öfvertygelse, mycket sannolikt, att så komme att ske, ty om vi allenast hålla oss till de motioner, hvilka vid denna riksdag blifvit ingifna i förevarande ämne, så finna vi, att en motionär från Kronobergs län och tvänne från Kalmar län påyrkat nedsättningar af mer än 200,000 riksdaler, hvadan, då Utskottet nu endast föreslagit en nedsättning af 100,000 riksdaler, dessa motionärer väl lära, om de vilja vara konsekventa, om ock ej vid nästa riksdag, så vid de följande väcka förslag om ytterligare minskning i slutsumman för

första hufvudtiteln. Hvad som sålunda skulie vara hufvudskalet för Utskottets förslag, är derföre, efter mitt förmenande, af högst ringa betydelse.

Det andra skälet, som af Utskottet blifvit anfördt, lyder sålunda: "De förslag till nedsättning i dessa anslag, som under de sednare åren alltjemt blifvit väckta och oaktadt de, under ofvan antydda förhållanden, icke vunnit godkännande, med ständigt ökad styrka återkommit, hafva synts Utskottet vittna om en allmännare uppfattning". För min del förklarar jag, och jag uppmanar någon af Utskottets medlemmar att vederlägga mig, att jag ej kan förstå, huruledes Utskottet kunnat framkomma med ett sådant yttrande. Vid 1868 års riksdag väcktes motion i denna fråga af den värde representanten från vestra delen af Sunnerbo härad, äfvensom af fyra andra ledamöter af Andra Kammaren, men vid de följande årens riksdagar 1869, 1870, 1871 och 1872, har icke någon annan än förstnämnde representant uppträdt såsom motionär i detta ämne. Vid innevarande riksdag åter har så väl denne som tvänne representanter från Calmar län och en från Stockholms stad ingifvit motioner rörande första hufvudtiteln, men om också, hvilket jag ej känner, representanten från Sunnerbo uttalat hela Kronobergs läns åsigt, och de två motionärerne från Calmar län allmänna meningen i calmartrakten, och jag skulle vilja gå ända derhän att jag medgäfv, det representanten från Stockholm uttalat hufvudstadens åsigt, kan jag dock ej finna, att detta förhållande är liktydigt med att "förslagen med ständigt ökad styrka återkommit". Det vore då på sin höjd två län och Stockholms stad, som uttalat sig i dessa motionärers syfte. Men för min del är jag fast öfvertygad derom, att det är endast den obetydliga del af Stockholms innevånare, som luta åt det republikanska hållet, hvilka i denna fråga äro ense med den nämnde motionären från Stockholm. Och hvad slutligen det tredje skälet beträffar, nemligen att regenten numera icke skulle behöfva ett så stort anslag, då hans värdighet lika väl kan uppehållas ändå, vill jag ej upptaga Kammarrens tid med en vederläggning deraf, då den talare, som näst före mig hade ordet, så fullständigt och tydligt visat ohållbarheten af detta skäl. Deremot anser jag mig böra fästa Kammarrens uppmärksamhet deruppå, att i fall denna fråga skali betraktas uteslutande ur ekonomisk synpunkt, bör man äfven se till huruledes så beskaffade frågor, som denna, behandlas i andra länder. Jag anser det då ej vara lämpligt att angifva, huru förhållandet i detta hänseende är uti stora och folkrika länder, med hvilka Sverige ej kan jemföras. Andra monarkier åter finnas, med hvilka en jemförelse med fullt skäl kan auställas. Så har, — oberäknadt de vanligen icke obetydliga domäner, hvilkas afkastning anslagits till konungarnes disposition — t. ex. Grekland, med en folkmängd af 1,460,000 innevånare, en civillista på 710,000 R:dr, Bayern, med 5,000,000 innevånare, en civillista af 4,719,000 R:dr, Würtemberg 1,819,000 innevånare och 1,749,000 R:dr i civillista, Sachsen 2,560,000 innevånare och 2,230,000 R:dr i civillista, Belgien en folkmängd af 5,000,000 innevånare och 2,450,000 R:dr i civillista, Holland en folkmängd af 3,690,000 innevånare och en civillista af 2,015,000 R:dr, Portugal, med 4,400,000 inne-

vänare, en civillista å 2,607,000 R:dr, samt slutligen det märkligaste af allt, vårt grannrike Danmark, med en folkmängd af allenast 1,790,000 innevånare, en civillista på 1,667,700 R:dr. Danmark har således en folkmängd, som ej är mer än $\frac{2}{3}$ af Sveriges, under det att dess civilista uppgår till 370.000 R dr mera än hvad första hufvudtiteln hos oss slutar på, enligt Kongl. Maj:ts nådiga proposition. Hålla vi oss vidare till den rent ekonomiska sidan af saken, så är förhållandet det, att den summa af 100,000 R:dr, som här är fråga om att afpruta på första hufvudtiteln, utgör blott $\frac{1}{6}$ proc. af hela utgiftsbudgeten. Det är således för inbesparande af denna $\frac{1}{6}$ proc., som man skulle vidtaga den här föreslagna nedprutningsåtgärden, och det vid en Riksdag, hvares Stats-Utskott i sitt utlåtande N:o 14 visat, att de ordinarie och extra ordinarie statsmedlen på ett enda år ökats med mer än 5,000,000 R:dr; och man skulle göra det i en tidpunkt, då kostnaden ej endast för lefnadsförnödenheter utan för allt, hvartill penningar behövas, stigit ofantligt och nästan dagligen stiger. Jag får här derföre för min del förklara, att då, som jag tagit mig friheten påpeka, här är fråga om en besparing af allenast $\frac{1}{6}$ proc. af utgiftsbudgeten under så lyckliga finansiella förhållanden för staten, som eu hvar känner och under en tid, då nationalförmögenheten ensamt sedan början af sistlidet är kan antagas hafva vuxit med allra minst 100 millioner, så kan den förevarande frågan ej utom Riksdagen få den anstrykning, som man här sökt gifva densamma, nemligen att vara en kompromiss af rent ekonomisk natur mellan Kamrarne. Nej. Den blir då ej längre en ekonomisk fråga, utan förvandlas till en politisk demonstration. Den blir, om ej en handske, så åtminstone något mycket liknande, utkastad, i stället för välkomsthelsing, mot den Furste, som nyligen bestigit tronen, och den skall såsom sådan uppfattas, — det är min oförgripliga öfvertygelse, — ej endast af det stora flertalet rättänkande och stilla i landet. utan äfven, och det är än värre, af utlandet, till hvilket sannolikt en mängd telegram i dag skola aflätas om denna frågas utgång. Utlandet kan ej under så beskaffade ekonomiska förhållanden, som här ofvan påpekats, göra för sig klart, att frågan i sjelfva verket gällt något så lumpet, som besparing af $\frac{1}{6}$ proc. i budgeten, behovet af minskning, för statsfinansernas skull, af den mest anspråkslösa utaf Europas alla civillistor, utan måste antaga, att man bör läsa mellan raderna, samt att förty en politisk kraftyttring här riktats mot — någon. Oppet förklarar jag, att jag ser saken ur denna synpunkt, samt att jag derföre hvarken för representationens, eller för svenska folkets eller svenska namnets skull kan gilla det föreliggande utlåtandet. Jag yrkar således afslag å detsamma och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre af Ugglas: Efter de ämnet uttömmande föredrag, som redan blifvit hållna, kan det synas ogrannlaga att begära ordet och upptaga Kammarens dyrbara tid, då man till nästan alla delar kan instänna uti hvad förut blifvit yttradt, men då, så vidt jag kan erinra mig, det är första gången, som frågan om en nedsättning å första hufvudtiteln föreligger i form af ett utskottsbetänkande, så må det tillåtas mig att åtminstone med några ord motivera den me-

ning, till hvilken jag kommer att anslåta mig. Jag vill ej ingå i ett närmare bedömande af de synliga skäl, hvarpå Utskottet stödt sin tillstyrkan; jag vill heldre betrakta frågan ur rent praktisk synpunkt, och kommer då till den slutsats, att befogenheten af en så beskaffad nedsättning, som Utskottet föreslagit, helt och hållet saknas. Om man går tillbaka till den riksdag, då anslaget till Konungens hofhållning sednast reglerades, eller 1865 års riksdag, så finner man att då framlades för representationen en fullständig utredning af behofvet på första hufvudtiteln. I statsrådsprotokollet finnes nemligen intagen en ganska noggrann beräkning öfver civillistans inkomster och utgifter, utvisande att tillgångarne redan då voro otillräckliga, och att ett belopp af 170,000 rdr om året erfordrades för att fylla behofvet; detta belopp anvisades också af Riksdagen. En omständighet, som efter min tanke härvid förtjenar särskild uppmärksamhet, är att denna hofhållningsanslagets otillräcklighet icke uppstått först under Carl den femtondes regering, utan redan, om äfven i mindre grad, förefunnits under konung Oscar den förstes. Om således 1865 års Riksdag, efter en noggrann pröfning af omständigheterna funnit sig föranlåten att höja anslaget på första hufvudtiteln, kan det då väl nu finnas ett enda skäl för en nedsättning af detta anslag, då förhållandena, oafsedt de högre lefnadskostnaderna, verkligen nu äro mindre gynsamma än då. Vi veta nemligen att under konung Oscar den förstes senare regeringstid funnos särskilda anslag anvisade ej allenast till Kronprinsen, utan också till de öfriga prinsarne. Nu har deremot Konungen ej satt i fråga något särskildt anslag till de fyra arffurstar, som han har att uppfostra. Den siste talaren vidrörde förhållandena i andra länder, och det saknar ingalunda sitt intresse att ännu något närmare se till huru de der gestalta sig. Efter Almanach de Gotha har jag uppställt följande tabell, upptagande förhållandet såväl i afseende å folkmängd, som rörande civillistans storlek i de monarkiska stater i Europa, hvilka hafva 5 millioner invånare eller derunder:

Bayern	har 4,860,000 inv. och en civillista på 4,735,200 rdr.
Belgien	” 5,087,000 ” ” ” ” 2,976,000 ”
Portugal	” 4,360,000 ” ” ” ” 2,621,000 ”
Sachsen	” 2,550,000 ” ” ” ” 1,755,000 ”
Danmark	” 1,900,000 ” ” ” ” 1,427,000 ”
Württemberg	” 1,818,000 ” ” ” ” 1,369,000 ”
Baden	” 1,460,000 ” ” ” ” 1,257,000 ”
Sverige	” 4,200,000 ” ” ” ” 1,219,000 ” enligt
Hessen	” 852,000 ” ” ” ” 1,150,000 ” ” M. P.
Holland	” 3,579,000 ” ” ” ” 1,110,000 ” ”
Grekland	” 1,457,000 ” ” ” ” 866.250 ” ”

Civillistan i Danmark skulle således, om Kongl. Maj:ts proposition bifalles, komma att med 208,000 rdr öfverskjuta den i Sverige, och Hertigdömet Hessen skulle få en större civillista än Sverige, om Utskottets betänkande godkändes. Jag vågar sålunda tro att man från förhållandena i främmande länder lika litet kan hemta någon anledning till nedsättning i Sveriges civillista, som man kan,

enligt hvad jag förut i korthet antydt, hemta något sådant skäl från våra egna förhållanden.

Jag tror ej heller att Utskottet tillstyrkt ifrågavarande nedsättning derföre, att Utskottet i sjelfva verket ansett anslaget vara för högt, utan har detta förslag tillkommit sålunda, att några ledamöter i Utskottet velat göra en nedsättning, endast för nedsättningens skull, om jag så må uttrycka mig, och andra, deribland ledamöterna från denna Kammare, hafva trott att, genom att tillmötesgå en sådan önskan, man skulle lyckas att i den tabell, som upptager anslagen på första hufvudtiteln, få infördt det här förut omtalade tillägg, och derigenom åt anslaget till Konungens hofhållning gifva en önskvärd orubblighet. Villigt erkänner äfven jag önskvärdheten af att uti ifrågavarande afseende komma till någon stadga, men jag tror ej att denna kan vinnas på det sätt Utskottet föreslagit. Till en början ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att denna orubblighet är helt och hållet illusorisk. Utskottet har nemligen bundit tillägget vid de 800,000 R:dr, som utgå till Konungens hofhållning, men ej vid alla de andra anslagen, som uti högst betydlig mån inverka på det förra. Orubbligheten kan således kringgås genom att riksdag efter riksdag göra nedsättningar i dessa anslag, hvarigenom i sjelfva verket en inskränkning göres uti de 800,000 R:dr. En väsendtlig olägenhet af detta tillägg är, att då anslaget hittills varit gifvet åt Konungen af Sverige, ej åt Konungen den eller den, skulle deremot följden af ett bifall till Utskottets betänkande bliwa den, att i stället för att nu, när en konung afgår, hans efterträdare genast inträder i sin företrädares rättigheter, en ny konung ej skulle ega att lagligen disponera öfver ett öre till sitt underhåll förr än han sammankallat en urtima Riksdag. Kan det verkligen vara skäl att ställa så till? Jag vet mycket väl att man i en del andra länder bestämt konungens anslag för hela hans regeringstid, men då har man åtminstone gått helt annorlunda till väga. Man har då äfven tagit chansen af ett möjligen ökad behof med i beräkning; men att, såsom Utskottet tillstyrkt, fästa ett anslag på samma gång man sätter ner det under hvad som nu erfordras, det kan icke vara rätt.

Jag vill ej uppehålla Kammarens tid längre. Ehuru stor vän jag än är af enighet och sänja, kan jag icke gilla det försök till tillmötesgående, som man i detta betänkande spårar. Ett tillmötesgående, som skall betinga ömsesidig aktning, måste vara stödt på något verkligt skäl och ej på lösa hugs-kott. Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre Stjernblad: Ingen inom denna Kammare kan väl be-
tvifva, att de renaste afsigter och den lifligaste önskan att föra en så
grannlaga fråga, som den nu föreliggande, till ett lyckligt slut hafva
utgjort grunden och målet för Utskottets bemödanden, och är man
enig derom, tror jag att Utskottets ledamöter från denna Kammare
kunna ega anspråk på att icke mötas med sådana sarkastiska an-
märkningar, som här uttalats, och framför allt att icke tilläggas mo-
tiv, som de ej hafva haft. Då man säger, att de föreslagit en
nedsättning för sjelfva nedsättningens skull, och att de för andra

ändamåls skull visat ett tillmötesgående på bekostnad af annans rätt, gör man dem så svåra beskyllningar, att de med fog kunna fordra, det framställaren deraf bör gifva bättre skäl därför, än hans egen individuela uppfattning. Å egna och kamraternas vägnar tillbakavisar jag allvarligt dylika angrepp. Intet hade kunnat vara lyckligare eller önskligare för de ledamöter, denna Kammare insatt i Stats-Utskottet, än om det af Kongl. Maj:t å första hufvudtiteln begärda belopp hade blifvit af Utskottet föreslaget. Men detta låg ej inom möjlighetens gräns, ty alla de framställningar, som derom gjordes af Utskotts-ledamöterna från denna Kammare, besvarades med ett kompakt: "630,000 riksdaler, det är hvad vi anse nödigt för Konungens hofhållning". Hvad detta svar betyder, det visste vi och det bören äfven I veta: det är nemligen icke tolf individuers uttalade åsigt, det är Medkammarens majoritets. Om Kamrarne stanna i olika beslut, blir följden en gemensam votering, och det sättet att lösa den föreliggande frågan är enligt min uppfattning det aldri sämsta af alla. Hvad kan för en Konung, som af sitt folks representanter för första gången emottager sin civillista, vara mera sårande än att anslaget är resultatet af en gemensam votering, således en missnöjets och oenighetens frukt, och hvad är för konungamakten mera neddragande än dessa återkommande voteringar om första hufvudtiteln; något som otvifvelaktigt kommer att inträffa, om icke ett enstämmigt beslut nu kan åstadkommas. För att undvika detta och för att slippa bjuda Konungen en så bitter frukt, har man gått in på en modifikation af anslagssumman å första hufvudtiteln, och då nedsättningen ej är större än den föreslagna, tror jag denna åtgärd ej vara ett för högt pris för ett så stort mål som det åsyftade, synnerligast som man derigenom ej stängt vägen för kommande Riksdagar, både att bifalla nödiga apanager till Konungens söner och att höja sjelfva hofhållningssumman, ifall sådant vore af behovet påkalladt. Jag vill ej ingå i någon beräkning angående tillräckligheten af de för Konungens hofhållning föreslagna beloppen, men jag förmodar, att då den summa hvarmed man föreslagit att nedsätta hufvudtitelns belopp endast utgör cirka en femtededel af hvad som sammanlagdt ifrån svensk och norsk sida hittills stått till Konungens disposition, torde några ekonomiska svarigheter ej böra uppstå genom den föreslagna åtgärden.

Säkerheten att genom det tillagda stadgandet, det hofhållningssumman skulle gälla under Konungens regeringstid, få ifrågavarande anslag en gång för alla bestämdt, har varit en af orsakerna, som föranledt Utskottets ledamöter från denna Kammare att instämma i Utskottets hemställan. Man har här visserligen sagt, att ingen säkerhet finnes att ej vid en kommande riksdag ytterligare nedsättning företoges. Jag hemställer dock huruvida icke ett sådant tvifvelsmål må anses för obefogadt, ty har Sveriges Riksdag någonsin gjort sig förtjent af beskyllningen att hafva brutit ett löfte, som rört tredje mans rätt. För min del känner jag intet tillfälle då så skett, och dessutom skulle, enligt mitt förmenande, icke något hinder föreligga att få ett dylikt stadgande intaget i grundlagen, om en summa förut vore fixerad, men derförutan torde alla bemödanden i

den vägen vara fåfånga. Genom att nu bestämma ett visst belopp åt Konungen under hela hans regeringstid, afsäger Riksdagen sig sin rätt att under denna tid hvarje år granska hufvudtiteln och ned-sätta civillistan, och detta är säkerligen för oss alla ett högst önskvärdt mål. Hvad beträffar den anmärkning, att genom en sådan bestämelse den nuvarande regentens efterträdare vid sitt tillträde till regeringen ej skulle hafva något belopp bestämdt till sin hofhållning, tror jag den ej vara af beskaffenhet att förtjena afseende, då riksstaten regleras förskottsvis för nära två år, och således alltid medel för första hufvudtiteln förefinnes och någon återbäring af beviljade medel säkerligen aldrig ifrågasättes.

Då Konungens rådgifvare här uppträd och påyrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition och således lagt hela tyngden af deras inflytande i vågskålen, så torde utgången af frågan inom denna Kammare ej vara oviss. Afslår således denna Kammare Utskottets hemställan, har jag dock anledning antaga, att Medkammaren antager detsamma, och vi äro då inne på den väg, som jag till hvilket pris som helst velat undvika, det vill säga första hufvudtitelns afgörande genom gemensam votering. Stats-Utskottets ledamöter kunna dock ega den trösten, att de ej bidragit härtill och ansvaret härför får bäras af dem som dertill varit vållande, men för dem som lika med mig älska, att Konungen står högt och i ekonomiskt afseende oberoende af representationen, samt önska att den kungliga värdigheten ej neddrages i våra politiska tvister, är denna tröst ganska litet tillfredställande. Mina föreställningar i denna fråga hafva ej blifvit rubbade af hvad som i dag här yttrats, utan äro fortfarande desamma som uttalas i Utskottets betänkande, hvarföre jag äfven anhåller om proposition på bifall till detsamma.

Friherre von Schwerin: När man läst många romaner, får man ofta den ovanan att börja med slutet af ett arbete. Så gjorde jag ock med det nu föredragna Stats-Utskottets betänkande och fann detta slut ganska märkvärdigt. Häremot måste väl vara reservanter, tänkte jag. Sådana funnos icke, hvilket påminde mig om ordspråket: "att lysa med sin frånvaro". Här måste åtminstone vara starka bevis i sådant fall. Sådana funnos icke heller, endast kunde jag upptäcka några fraser af samma skrot och korn, som dem, hvilka jag förut läst i Medkammarens Tillfälliga Utskotts betänkande N:o 5; åtminstone voro de för mig en visa, som gick i samma disharmoniska mollton. Och i sanning, det hade varit svårt för Stats-Utskottet att motivera en så ovänlig helsning till Konungen, just då han anträdit sitt ansvarsfulla och i våra tider ofta tunga kall, helst Sverige för närvarande är i ett exempellöst välstånd, handel och näringar florerar och statens inkomster öfverträffat de djerfvaste beräkningar. Detta ökar landets betydelse och beröringen med utlandet och således anspråken på dess första representant: Konungen. I sanning, saken förbättras ej om Stats-Utskottets beslut kan anses tillkommet af undseende för ett parti, som vill sjelf draga åt sig millioner och således i lika grad öka andra skattdragandes bördor. Att såsom motvigt presentera en ned-sättning af 100,000 R:dr i första hufvudtiteln är i sanning löjligt.

Saken har blifvit så utredd, att jag ber endast få säga några slutord. Den fornordiska sagan talar om en blind, fiendtlig makt, draken Nidhogg, som gnagde på roten af tidens träd. Det var som en dunkel profetia om den Nidhogg, radikalismen, som fräter på vår tids civilisation. Det torde ej dröja länge, innan folken komma att inse, att konungamakten, helst den lagbundna, är den enda kraft, som med framgång kan försvara samhället. Sverige är lyckligt nog att i sina häfder ega antecknadt hvad konungamakten har uträttat för sann frihet och verklig upplysning. Konungamakten är vårt värn, vår borg, vår fästning. Visserligen äro några utanverk förlorade, men om vi ej kunna återvinna dessa, är åtminstone citadellet kvar, och detta är ointagligt blott besättningen icke sviker, och den kan, den skall ej svika.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grejve Mörner. Carl Göran: Då man tager Utskottets ifrågavarande betänkande i hand, måste den ovanliga formen för det samma vara det första, som ådrager sig uppmärksamhet. Genom en fras vill man söka bereda större stabilitet åt den till Konungens hofhållning anslagna summan, men denna fras underställes ej Riksdagens godkännande. Man talar om, att man icke vill minska hofhållningssumman, men anser dock en nedsättning af 100,000 R:dr lämplig. Detta antyder hvad redan af en föregående talare blifvit påpekadt, men af en annan talare bestridt; att Utskottet foreslagit en nedsättning för sjelfva nedsättningens skull, hvilket ytterligare bekräftas deraf, att man först omtalar, att man vill göra en nedsättning af 100,000 R:dr och sedan letar efter huru man skall få ihop denna summa, men då detta ej lyckats genom de två till indragning föreslagna anslagen, utan 5,000 R:dr kommit att fattas, har man tagit dessa från ett annat anslag, nemligen det till polis-, lys- och renhållning vid Kongl. slottet och arfprinsens palats, utan någon undersökning huruvida detta anslag tål vid en sådan nedsättning. Det hade likväl varit intressant, om Utskottet först velat undersöka detta förhållande.

Jag frågar om detta förfaringssätt icke utvisar att nedsättningen företages för nedsättningens skull?

Sedan man sålunda kommit till den siffra man önskade, framställes hela anslagssumman på första hufvudtiteln till Riksdagens pröfning och godkännande i klump.

Det har redan af en föregående talare blifvit omförmäldt, att Stats-Utskottet under nuvarande representationsskick i tydliga ordalag uttalat den öfvertygelse, att hofhållningssumman ej är för hög, och då flere af Utskottets nuvarande ledamöter innehafvt detta förtroende under alla riksdagar efter nya Riksdags-ordningens antagande, kan det ej annat än väcka förvåning att ej finna någon reservant mot Utskottets förevarande hemställan. Frågan om regleringen af Konungens hofhållningssumma förevar, såsom förut blifvit omnämndt, redan under den tid ständsriksdagarne funnos, och man har sagt att den först förekom vid 1865—1866 årens riksdag. Den behandlades likväl redan vid 1862—1863 årens riksmöte, då Kongl. Maj:t aflät en proposition om fyllnadsanslag till Kongl. Maj:ts hof-

hållning, och i ingressen till denna proposition läsas följande ord: "Eburu det årliga anslag till Kongl. Maj:ts hofhållning, som af Rikets Ständer vid 1823 års riksdag bestämdes, icke vidare kan efter en tidrymd af fyra tio år, hvarunder nästan alla utgifver ansenligen stegrats, vara tillräckligt att fylla de behof. för hvilka samma anslag vid förstnämnda tid varit beräknadt, har Kongl. Maj:t likväl, af grannlagenhet, hittills ej velat ifrågasätta förhöjning häruti; och ännu vid innevarande riksdags början var det Kongl. Maj:ts afsigt att låta frågan derom till nästa riksmöte anstå. Men då utgifterna för hofhållningen under sistlidet är, enligt nyligen afslutade räkenskaper, befunnits hafva i ännu betydligare mån, än under de nästföregående åren, öfverskridit det härför anvisade anslag; samt då de omkostnader, som af hof-förvaltningen måste bestridas, äro till största delen oundgängliga och för öfrigt i allmänhet sådana, som ej lämpligen kunna indragas; har Kongl. Maj:t funnit Sig ej längre böra uppskjuta att öppet meddela Rikets Ständer dessa förhållanden och redan vid innevarande riksdag äska en nödig förhöjning i de å riksstatsens första hufvudtitel anvisade medel för Kongl. Maj:ts hofhållning."

I det propositionen åtföljande statsrådsprotokoll, hvaruti dåvarande Finansministern Friherre Gripenstedt tillstyrkte detta anslag, säger han: "Det är utom allt tvifvel att äfven för framtiden en lämplig förhöjning i det ordinarie anslaget till Kongl. Maj:ts hofhållning är af omständigheterna påkallad, och detta bör icke finnas för någon oväntadt, då man tager i betraktande att den närvarande anslagssumman blifvit bestämd för fyra tio år tillbaka, och att under tiden såväl behofven i allmänhet som prisförhållandena särskildt undergått en högst betydlig förändring." Men steget togs ej då fullt ut, utan det åskades då blott ett årligt anslag af 250,000 R:dr under fyra år, till liqviderande af den skuld som uppstått, men Riksdagen ansåg icke lämpligt att på sådant sätt utportionera summan, utan anslog genast hela beloppet, 1,000,000 R:dr. Flere af representationens medlemmar, och bland dem äfven jag, ansågo emellertid, att då Konungen gifvit Riksdagen tillkänna sin åsigt, att en förhöjning i hofhållningssumman vore nödig, och detta behof blifvit af Hans Rad vitsordadt, aktningen för Konungen och representationens egen värdighet fordrade att, jemte det den befintliga bristen afhjelpes, man ställde så till att ej ny förlägenhet skulle uppstå. Jag hemställde derföre då, uti en af mig väckt motion, att Kongl. Maj:ts hofhållningssumma skulle ökas med 170,000 R:dr. Stats-Ütskottet afstyrkte detta, och under den diskussion, som i anledning häraf egde rum å Riddarhuset, uppträdde Friherre Gripenstedt mot förhöjningen, samt yttrade, med anledning af en till honom ställd interpellation, huruvida han ansåg summan 170,000 R:dr tillräcklig; "Jag anser mig icke befogad att i detta fall afgifva något officielt yttrande, men kan dock såsom enskild ledamot uttala mitt omdöme i frågan. Det är, att den ifrågasatta summan af 170,000 R:dr icke är för liten, men att den likväl ej är den rätta." Frågan föll, men summan blef sedermera *den rätta*, och var det en för mig nästan oväntad ära att vid 1865-1866 årens riksdag Kongl. Maj:t lann sig föranlåten att, i

enlighet med Friherre Gripenstedts tillstyrkande, af representationen aska på öret den summa, jag några år förut föreslagit. Riksdagen beviljade äfven då en tillökning af 170,000 Rdr. Som den regent, hvilken då förde Sveriges spira, nu gått bort, kan jag, utan att tråda grannlagenheten för nära, tillåta mig yttra, att äfven ett politiskt skäl låg till grund för min vid 1862—1863 årens riksdag gjorda framställning. Carl den femtondes ridderliga tänkesätt och hans förakt för penningen och den egna fördelen äro för oss alla och för hela allmänheten noggsamt bekanta, men han borde, enligt min åsigt, ställas fri från hvarje skymt till misstanke i sådant hänseende. Det nya representationsförslaget hade nyligen blifvit till Riksdagen aflemnadt, då densamma fick emottaga propositionen om det tillfälliga tillskottet till hofhållningssumman. Det förstnämnda förslaget emottogs med blandade känslor, och det syntes mig ledsamt nog att tidpunkten bildade ett sammanhang emellan dessa frågor. Jag ville ej att frågan om hofhållningssumman skulle åter förekomma vid den riksdag då representationsförslaget skulle slutligen antagas eller förkastas, och man skulle kunna säga, att Riksdagen beviljade tillökningen såsom erkänsla för representationsreformen. Detta var, efter min tanke, hvarken Konungen eller representationen värdigt, och jag gjorde allt hvad på mig berodde för att förekomma att ej så skulle komma att ske. Jag undrar äfven, om någon eller det hela vunnit derpå att dessa båda frågor sedermera förekommo till afgörande vid en och samma riksdag.

Nu har denna Riksdags Stats-Utskott funnit tjenligt möta vår nye Konung med förslag om nedsättning i civilistan. Man talar på samma gång om försvarsväsendets stärkande och lägger med rätta deruppa mycken vikt, men det torde böra förtjena att tagas i betraktande, huruvida ej dessa båda frågor äfven kunna sammanhang. För ett föga mäktigt land, sådant som Sverige, torde ett icke oväsentligt värn för dess sjelfständighet kunna sökas deri, att det öfriga Europa ser och är öfvertygad om att förtroende råder mellan Konung och folk, och att en frisinnad Konung, som ej vill oroa andra men fördrar att af dem lemnas i fred, omgifves af ett honom tillgifvet folk. Jag tror att den styrka, som en sådan öfvertygelse skänker, kan vara för mer än åtskilliga anslag till försvarets stärkande. Att deremot mottaga sin Konung med sådana uttryck, som förekomma i Utskottets betänkande, och med en afknappning på hans anslag, hvilken vi visserligen veta går ut endast från sparsamhetsanda, men som i utlandet torde uppfattas från en annan synpunkt, är, enligt min tanke, ett stort politiskt missgrepp. Är detta beslut för öfrigt ur ekonomisk synpunkt klokt? Det har redan förut visat sig, att, innan hofhållningssumman bestämdes till sitt nuvarande belopp, anslaget ej var tillräckligt, utan att brist uppstod. Bör man då, sedan 10 år förflutit från denna reglering och då allting stigit i pris, företaga en minskning?

Man har till försvar för den föreslagna nedsättningen anfört, att den sker för att förekomma en ännu betydligare, men för mig synes detta skäl ej giltigt. Den som icke ingått på en sådan nedsättning, hade icke behöft dela skammen derföre, om den blifvit beslutad, och för min del lysar jag den öfvertygelse om och det för-

troendet till svenska folkets representanter, att om äfven åtskilliga individer skulle åstunda och sträfva efter en dylik nedsättning, majoriteten bland representanterne dock ej skall göra sig skyldig att dertill medverka.

Af andra talare har redan blifvit anmärkt, att nedsättningen, i det skick den blifvit föreslagen, drabbar ej allenast Konungen, utan äfven de öfriga Kongl. personerna. Jag föreställer mig, att detta ej varit Stats-Utskottets mening, utan att sådant tillkommit genom förbiseende.

Jag förenar mig med dem, som anhållit om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve af Ugglas: Då Friherre Stjernblad redan för Kammarern redogjort för de skäl, hvilka ensamma förmått samtliga Första Kammarerns ledamöter inom Stats-Utskottet att deltaga i det tillstyrkande, som nu föreligger, skulle jag icke behöft taga till ordet, om icke yttranden här blifvit fällda, som gjort det för mig nästan till en skyldighet. En talare började med att förklara, det han vore fullt öfvertygad om, att Första Kammarerns ledamöter hade efter moget betänkande fattat sitt beslut och derutinnan handlat i enlighet med sin öfvertygelse, en öfvertygelse, den han dock icke för egen del biträdde; men då han likväl sedermera yttrade, att dessa samme ledamöter icke haft mod att stå emot påtryckningen från ett annat håll, så fordrar detta yttrande, att jag, som ännu anser det vara rätt att biträda Utskottets förslag, här uppträder för att utsäga min mening, och Kammarern torde erkänna, att det fordras mera mod att här uppstå till försvar för denna åsigt, än att i Utskottet kämpa för den motsatta.

Hvad beträffar motiven, som stå att läsa i Utskottets betänkande, så behöfver jag icke för de talare, som berört desamma, nämna, att grannlagenheten fordrar, att man låter den, som genomdrifvit ett beslut, få anföra skälen dertill, stående åter fritt för dem, som, oakadt stridiga önskingar, fogat sig till beslutet, att särskildt framlägga de skäl, hvilka dertill förmått dem. Hvad mina skäl angår, så äro de ganska enkla. Det har redan blifvit omtaladt, att vid fem föregående riksdagar förslag blifvit väckta om nedsättning i anslagen under första hufvudtiteln, förslag som utgått från en missuppfattning om att dessa anslag skulle vara för stora. Åsigterna härom hafva dock vid alla dessa riksdagar icke lyckats att inom Utskottet vinna majoritet, och de skäl, på hvilka man tillbakavisat dem, hafva visserligen till en del varit de, som Herr Justitie-statsministern anfört ur 1868 års Stats-Utskotts betänkande, eller att en nedsättning icke borde ske, då anslaget så nyligen blifvit höjdt, men hufvudskälet har dock varit, att man betraktat såsom en konstitutionnel princip, att ingen förändring i budgeten för Konungen borde ske under hans regeringstid. Nu da detta skäl icke längre finnes, uppstodo anspråken på en nedsättning ånyo och med sådan kraft att, såsom Friherre Stjernblad redan visat, enda sättet att vinna framgång åt Kongl. Maj:ts proposition var att öfverlemna den åt den ovissa utgången af en gemensam omröstning. Härei låg dock ej den

största faran, ty frågans utgång hade icke dermed varit afgjord. Vid riksdag efter riksdag skulle nemligen densamma återkomma, och jag hemställer då till Eder, mine Herrar, huruvida I ej sjelfva kunnat fatta, att det idkeliga återupptagandet af en fråga, som rör Konungen personligen, skulle icke allenast för honom blifva oangenämt utan ock, hvad än värre är, möjligen för sjelfva konungsligheten vådligt. Min uppfattning härom har bestämt mitt votum i denna fråga.

Man har sagt, att den uppoffring vi tillstyrkt vore utan ändamål, enär det vid Konungens hofhållning fogade stadgande icke egde den bindande kraft som kunde betrygga framtiden. Jag hemställer dock huruvida icke, då Utskottet under fem riksdagar yttrat sin uppfattning af den konstitutionela princip, som jag ofvan framhållit, då densamma nu i detta betänkande änyo blifvit uttalad, och då Riksdagen således tagit initiativet i frågan, det ifrågavarande stadgandet torde få anses, om icke såsom juridiskt, dock såsom moraliskt bindande och såsom ett till hvilket Riksdagen icke kan underlåta att taga hänsyn.

Jag önskar fortfarande bifall till Utskottets förslag, öfvertygad att jag derigenom bäst tillgodoser den princip, som vi alla älska, och jag är öfvertygad om att, derest genom samfärd votering Utskottets förslag underkännes, många af mina motståndare skola inom få år komma till insigt om, att Första Kammarens ledamöter i Stats-Utskottet haft rätt och skäl för den åtgärd, som nu så mycket klandras.

Herr Wallenberg: Jag ber att få förutskicka det bestämda förklarande, att jag icke anser denna fråga vara af beskaffenhet, att den lämpar sig för att deri inblanda förtroende eller misstroende mot någon af Konungens rådgifvare. Jag kan icke heller tro, att någon på detta rum har en motsatt uppfattning, om också en eller annan i detta afseende skulle hafva skenet emot sig.

Det är en märkvärdig företeelse, att hufvudmotivet för den framställning, som vi nu hafva till begrundande och afgörande, är den uttalade farhågan för *gemensam votering*. Jag tillåter mig icke heller att i någon den aflägsnaste mån betvifla denna välmening, men om jag vore så rädd för en gemensam votering, så skulle jag för min del icke gå till väga på sådant sätt som Första Kammarens ledamöter i Stats-Utskottet, utan jag skulle genast väcka förslag om sådan grundlagsförändring, att alla anslag skulle beviljas af Andra Kammaren och Första Kammarens befogenhet blefve inskränkt till att deltaga i lagstiftningen, ty att vara rädd för *gemensam votering* och ändock vilja bibehålla den, det stämmer i min tanke icke rätt väl öfverens. Jag kan icke förneka, att jag beundrar den fasthet, som inom Utskotten ådagaläggas af Andra Kammarens ledamöter, då de vilja vinna majoritet åt den inom Kammaren gällande åsigt. Det är till och med ganska prisvärdt, och om de allt framgent fortgå på samma sätt, skola de hinna ganska långt, så långt att jag för min del icke kan skönja gränsen därför.

Man har om detta betänkande och om motiven därför yttrat åt-

skilligt, och en Stats-Utskottets ledamot har fränsagt sig ansvaret för dessa motiv. "emedan majoriteten vanligen plägar få motivera sitt beslut". Jag förstår dock icke hvad en sådan fränsägelse betyder, då det i fråga om detta betänkande icke finnes någon minoritet, enär *alla* varit om beslutet eniga. I annat fall hade man väl åtminstone låtit anteckna, att man, oaktadt man gillade sjelfva beslutet, dock reserverade sig mot motiveringen, men så har icke skett här, kanhända derföre att man icke velat göra det motsatta partiet inom Utskottet något emot, och denna aktningsvärda grannligheten har ledt till det abnorma förhållande, att här finnes en motivering, som ingen nu vill kännas vid, oaktadt ingen deremot reserverat sig. Jag kan derföre icke betrakta saken annorlunda, än som om sanntlige Herrar statsutskotts-ledamöter varit med om motiveringen och godkänt densamma.

Vid sådant förhållande kan jag ej undgå att påpeka en strof i denna motivering; der står nemligen "den enkla värdighet, som uppbär en af folkets förtroende omgifven Konung". Mine Herrar, låtom oss vara uppriktiga. Denna "enkla värdighet" kan bringas derhän, att till och med de, som varit med om att insätta dessa ord i motiveringen, kunna finna densamma alltför enkel, äfven för sina anspråk.

Att vidare säga, det Konungen icke har lof att deltaga i skönkonsts uppmuntran och afhjelpandet af verklig nöd, är likaledes bevis på en ganska besynnerlig uppfattning, hvilken äfven står alldelles i strid med den, som är rådande hos nio tiondedelar af hela svenska nationen. Med tanken på den skarpa begränsning, som är uppdragen för regeringens rätt att föfoga öfver statens inkomster, skulle man nästan vara frestad att fråga, hvarföre sätter man icke äfven in i en dylik motivering, att den högst uppsatte i samhället icke har lof att lysa några idéer, äfven om dessa skulle i sig innefatta förarbeten till åtgärder för allmänt väl.

Det är också alldelles i sin ordning, att man vid tal om den motivering, som med detta betänkande blifvit framlagd, äfven nämner något om den mellanmening, som står att läsa i den vidfogade tabellen, och hvilken lyder: "Årligt anslag för Hans Maj:ts Konung Oscar II:s regeringstid". Jag är icke af dem, som tro, att blifvande statsrevisorer skulle göra anmärkning, om en ny Konung läte åt sig utassignera anslaget, utan jag fäster mig endast vid sjelfva denna mellanmenings betydelse. Den skall ju utgöra det pliktankare, medelst hvilket man för nuvarande Konungs regeringstid förankrat detta anslag. Jag kan dervid icke undgå att erinra mig ett uttryck, som vi hört från den offentliga scenen: "Ett konungarike för en häst!" det skulle här lyda: "Hundratusen riksdaler för en fras!" Ty något annat än en fras är icke denna mellanmening. Den må hafva tillkommit i den största välmening, men den hindrar icke nya motioner och nya gemensamma voteringar och har således icke betydelse annat än såsom en förpligtelse för de personer, som deltagit i dess nedskrifvande, och gäller ingenting för Riksdagen med dess vexlande ledamöter.

Jag tror jemväl, att i denna tabell infutit något annat, som icke

är så synnerligen lämpligt, och det är att man gjort minskningen på de anslag, som icke helt och hållet kunna undvaras, i stället för att föreslå nedsättning på den titel, der man egentligen velat hafva den; detta synes mig icke vara riktigt grannlaga och kan möjligen gifva anledning till anmärkning från norsk sida.

Med bästa vilja i världen är det mig dock omöjligt att utfinna motiven för Herrar statsutskotts-ledamöters förfaringssätt, med undantag naturligtvis af dem, hvilka jag respekterar, nemligen grannlagenhet, ömtålighet och välmening. Men denna ömtålighet kan lätt bringa oss derhän, att vi få ännu flera gemensamma voteringar vid kommande riksdagar, och det ser verkligen ut som om en och annan vore af den uppfattning, att vi medelst dessa voteringar skola komma att gå hela vägen ned till hvilken obetydlig summa som helst. Om man emellertid befarar detta, så tror jag det icke löna mödan att här diskutera dylika frågor, ty då finnas andra åtgärder som böra vidtagas. Icke tror jag heller att dylika förslag, som man säger sig så mycket frukta, skulle kunna vinna majoritet hvarken i denna eller Andra Kammaren, blott derföre att liknande framställningar blifvit gjorda af sju eller åtta motionärer under fyra eller fem riksdagar; det är väl icke något tecken på att tiden nu är inne att gifva vika, när man har rätt. Jag kommer derifrån till den åsigt att jag i denna nedsättning icke kan se något annat än en yttring af den förändrade maktställningen inom representationen. Det är nemligen icke värdt att söka för sig fördölja, att den jordegande klassen här i landet är så öfvervägande mäktig inom representationen, att den med fullt skäl kan säga: "Pôtat c'est moi". Denna klass består emellertid af flera elementer: en del som icke ser längre än sina egna små intressen, en annan, som med högsinnad uppfattning söker göra allt för att det allmännas intressen icke må ensidigt betraktas från jordegarnes ståndpunkt. Första, tredje och femte hufvudtitlarne äro de, mot hvilka det synes som om den nya makten företrädesvis ville visa sin styrka. Det framstår då tydligt och klart såsom en enkel räknefråga, att genom att bespara 100,000 R:dr kommer jag i tillfälle att kunna afskrifva från grundskatterna 2,000,000 R:dr i kapital, och detta är det som synes hafva varit grundtanken i det förevarande betänkandet. Då jag deremot anser att första hufvudtiteln bör hållas alldeles fristående från alla andra angelägenheter vid riksdagen, så tror jag ock, att man icke bör på denna hufvudtitel försöka sina krafter. Vi skola nemligen komma i häg, att dessa anspråk, som jag nyss nämnde, icke tillfredsställas med mindre än tiotals millioner i kapital. Jag för min del är villig att i detta afseende visa tillmötesgående för husfredens skull och på det att Riksdagen måtte komma till någon annan verksamhet än hvad jag skulle vilja kalla ett beständigt kif om de olika samhällsklassernas maktställning, och då jag således är beredd att göra uppoffringar, som kämbart komma att drabba just dem jag har den äran representera, så kan jag deremot icke vara med om att nedsätta de anslag, som utgå till den som representerar den första statsmakten.

Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 7 eftermiddagen.

Grefve Posse: Då Stats-Utskottets betänkande blef tillgängligt för allmänheten, kunde det icke annat än väcka förvåning att i en fråga sådan som denna finna, att såväl Första som Andra Kammarens ledamöter varit derom enige, hvilket man ju måste antaga, då ingen reservation medföljde betänkandet. För min del fick jag deraf det intryck att, då Stats-Utskottets ledamöter väl få anses såsom representanter för den inom hvardera Kammaren herrskande majoritet, så skulle någon strid om denna fråga icke uppstå. För egen del ansåg jag denna deras enighet för mig vara ett tillräckligt motiv att votera bifall till Stats-Utskottets betänkande, hvilket jag äfven nu ämnar göra. Jag skulle icke heller hafva besvärat Kammaren med något vidare yttrande, om icke ord här blifvit fällda, som jag anhåller att få upptaga till besvarande.

Jag sade, att det väckte förvåning att finna begge Kamrarnes ledamöter eniga, men om något kan öfverträffa denna min förvåning, så är det att finna att nu, sedan betänkandet till Kammaren inkommit, majoriteten tyckes vara stämd emot Stats-Utskottets ledamöter, och det på ett sätt, hvaraf de icke gjort sig förtjenta. Här har bland annat blifvit yttradt, att det skulle vara att skicka den nye Konungen en ganska obehaglig helsning, om man nu vid hans tillträde till regeringen började med att nedsätta hans civillista. Detta vore en sanning, om denna fråga aldrig förut förevarit, men det lär väl icke vara för någon obekant, att densamma under de fem sednaste riksdagarne utgjort ett Eris-äple mellan de olika fraktionerna inom Riksdagen. Det sätt åter, på hvilket Stats-Utskottet försökt lösa frågan, synes mig icke innebära någon obehaglig helsning till den nye Konungen, ty, mine Herrar, afgörandet i enighet af en fråga, hvarom man länge tvistat, är icke det snarare en fridens helsning än en stridens. För min del uppfattar jag förslaget alldeles icke såsom något obehagligt, utan föreställer mig, att den nye Konungen skall finna det ganska bra, att en dylik fråga blir för all framtid reglerad. Men, säger man, och detta har blifvit uttaladt af en ledamot på södermanlandsbänken, som icke är ovan vid att kasta fram dylika yttranden, man har nu uppgjort en kompromiss mellan två på en tredjes bekostnad, och man tillägger ytterligare, att konungamakten skulle komma i fara, om detta betänkande antoges. Jag anser emellertid för min del, att konungamakten i Sverige hvilat på säkrare grund, än att man skulle behöfva befara att den komme att ramlas för en nedsättning af 100,000 R:dr å första hufvudtiteln. Det ligger dessutom något uti denna åtgärd, som långt ifrån att ådagalägga något misstroende till Konungen, tvärt om utgör ett bevis på förtroende till honom. Vi veta alla, att han under den korta tid han sutit på tronen, icke haft mycket tillfälle att framlägga sina åsigter, men en sak är det dock, som spridt sig icke allenast till riksförsamlingen utan till hela Sveriges rike, och det är, att den nuvarande konungafamiljen älskar enkla seder. Ett af den svenska nationens hufvudfel är att lefva öfver sina tillgångar, och om nu Sveriges representation

sentation säger till sin konung, att den hyser till honom det förtroende, att från konungaborgen skall utgå ett exempel af ett lefnads sätt, som icke skattar åt detta fel, som tär på samhällets rot mycket mer än den der draken Nidhogg, om hvilken vi nyss hörde talas, så frågar jag, om icke en konung, doterad med 1,200,000 R:dr och omgifven af enkla vanor, är rikare och mäktigare, än en konung, doterad med 1,300,000 R:dr, som lefver i vanor, som icke kunna kallas enkla.

Jag vill nu icke vidlyftigare orda i denna sak, utan slutar med att åberopa det gamla ordspråket, som här om någonsin har tillämpning och som lyder: Gud bevare oss för våra vänner! Detta kan Konungen säga om dem, som rådt honom att ej nöja sig med Utskottets förslag. Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets betänkande.

Grefve Mörner, Oscar: Om det ämne, hvarom nu är fråga, skulle mycket hafva kunnat sägas, om jag varit den förste talare, som i dag uppträdt, men då så många redan yttrat sig öfver saken i allmänhet, så kan jag inskränka mig till att i hufvudsaken med dem instämma och blott med afseende å några få omständigheter yttra några ord.

Från Stats-Utskottets sida har man velat framhålla, att dess åtgörande att föreslå denna nedsättning i anslaget till Hans Maj:ts Konungen skulle vara fostret af en djup och stor statsmannaberäkning. Men då jag efterforskar om någon verklig sanning finnes i detta förmenande, så får jag säga, att mitt förstånd står stilla, och att jag icke lyckats uppfatta hvad som skulle utgöra beviset på denna statsmannavishet. Det lär väl egentligen bestå deri, att man skulle komma att undvika gemensam votering, och måhända ett ännu sämre resultat än hvad som Utskottet föreslagit, och vidare hör jag sägas af Herrar Stats-Utskotts-ledamöter, att förslaget om nedsättning kom emot dem med så öfverväldigande makt, att de icke kunde mostå detsamma. Låt vara att Andra Kammarens 12 ledamöter i Stats-Utskottet voro eniga i denna fråga, icke kan jag för min del finna något så synnerligen öfverväldigande deruti. Man hade stannat 12 emot 12, och sådant har ju skett många gånger förut. Men, säger man kanhända, det stod något större bakom dessa 12. Ja, jag skulle just vilja veta hvad det kunde vara. Uti denna motivering, för hvilken man vill undandraga sig ansvaret, fastän man icke reserverat sig deremot, och som egentligen nu uppkallat mig, finnes en mening, som lyder så: "De förslag till nedsättning i dessa anslag, som under de sednare åren alltjemt blifvit väckta, och, oaktadt de, under ofvan antydda förhållanden, icke vunnit godkännande, med ständigt ökad styrka återkommit, hafva syntts Utskottet vittna om en allmänare uppfattning". Från dessa förslag skulle således den stora faran komma, men hvilka äro då dessa förslag? Jo, under fem eller sex riksdagar hafva motioner blifvit framlagda af fem eller sex enskilda motionärer, hvilka alldeles icke varit personer med några imponerande namn, åtminstone har jag kunnat höra dem, utan att deraf känna mig på något sätt öfverväldigad. Utskottet talar vidare

om "en allmännare uppfattning", men med afseende derå får jag säga, att jag, oakadt jag ganska länge lefvat bland folket, icke hört någon allmän önskan om nedsättning i detta anslag, och icke ens vid föregående riksdagar har jag funnit att denna önskan vunnit något understöd, till dess den nu i somligas ögon tyckes upprea sig till ett skyhögt berg; men nog måtte de som sett detta vara mer än rimligt svagsynta. Skulle dessutom Utskottets förmenande att ett påstående blefve starkt derföre att det oupphörligt återkomme vara sannt, så behöfdes icke mera än att en eller två riksdagsmän riksdag efter riksdag framställde samma motion i något ämne, för att deras förslag, om äfven orimligt eller skadligt, dock till slut skulle anses vara en stor angelägenhet. Men emot ett dylikt förmenande måste man taga sig till vara, isynnerhet som motståndskraften i allmänhet icke har den styrka och seghet som anfallet, utan många personer finnas, som, sedan de en längre tid väl sagt nej åt ett otjenligt förslag, bäst det är helt plötsligt vända om sin mening och säga ja, utan att för ett sådant omslag ega annat skäl än trötthet vid att säga nej och måhända några sofistiska förespeglingar.

Det ligger dessutom något annat i denna fråga, som måhända skulle kunna framkalla några betänkligheter hos dessa personer, som vilja uppträda med så mycken statsmannakloket, och det beror derpå, att detta är nära nog det första förslag, som af den nye Konungen framlägges för Riksdagen. Vi måste nemligen antaga, att i en fråga af denna art Kongl. Maj:t och hans rådgifvare icke utan noggrannt öfvervägande begärt hvad de ansett sig kunna och böra begära, och när då Riksdagen i denna första fråga säger: Ni måste falla undan, Ni få icke försöka något motstånd, så vill jag fråga hvilken moralisk kraft den Regering, som lyssnat till en sådan anmaning och icke, på sätt som skett, försvarat sin framställning, skulle kunna hafva och huru den sedermera i nästan någon fråga kunnat fördra någon uppmärksamhet och aktning för sina framställningar. Regeringens moraliska inflytande är dock något, som icke kan uphoffras, utan att dess ställning blir så godt som till intet gjord.

Nu återstår att se, huru Riksdagen kommer att behandla denna fråga. Det är troligt att det skall gå till gemensam votering, och huruvida vi der komma att vinna eller tappa vet jag naturligtvis icke, men det vet jag, att det är bättre att falla med ära än att i någon del rädda sig genom en dålig kompromiss. Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition och atslag å Utskottets betänkande.

Herr Ekman, Carl: Visserligen har jag skäl att börja mitt anförande på samma sätt som den siste ärade talaren, som yttrade, att det hade varit mycket att säga i denna fråga, såvida icke så många yttranden deri förut blifvit afgifna. Då jag emellertid, ehuru förekommen af andra af Stats-Utskottets ledamöter, hvilka för Kamraren fullständigt redogjort för frågans behandling inom Utskottet, nu begärt ordet, har detta egentligen skett för att i protokollet få min enskilda åsigt antecknad. Jag är öfvertygad, att, hurudan utgången än må komma att blifva, representationen måhända redan under denna men helt visst under följande riksdagar skall få många

anledningar att ångra att denna fråga blifvit bragt ända derhän, dit den nu kommit genom det inflytande Regeringen vid dess afgörande sökt använda. Innan jag går vidare, ber jag med anledning af det yttrande, som fälldes af Hans Excellens Justitie-statsministern, att möjligen några hviskningar blifvit spridda derom, att *man* vore belåten med en sådan nedsättning som den af Utskottet föreslagna, få här inför Kammaren högtidligt förklara, att några sådana åtminstone icke nått mina öron och att något yttrande, som kan tilläggas en sådan betydelse, icke inom Utskottet blifvit fäldt. Det torde tyvärr icke nu vara första gången som man vid afgörandet af viktiga frågor tagit hänsyn till kringspridda lösa rykten, men för min del vill jag önska och hoppas, att icke något sådant förhållande må hafva föranlett det sätt, på hvilket behandlingen af denna fråga här blifvit företagen.

De ledamöter af Stats-Utskottet, som förut yttrat sig, hafva redan tillkännagifvit att Utskottets samtliga ledamöter från denna Kammare helt säkert icke skulle haft någon högre önskan än att kunna lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Det hade mest öfverensstämt med de tänkesätt, som i allmänhet inom denna Kammare gjort sig gällande, att den person, som intager högsta platsen i samhället, också för sin del må ega till sitt förfogande ett så stort anslag, att något bekymmer för detsammas tillräcklighet icke må kunna uppkomma; men då man hade att välja mellan å ena sidan yrkandet på en ännu större nedsättning och å andra sidan en uppgörelse i den riktning Utskottets betänkande innehåller, samt det för öfrigt var och är min innerliga öfvertygelse, att genom denna uppgörelse Riksdagen har bragt frågan om civillistans belopp till afgörande för den nuvarande Konungens regeringstid, så ansåg jag för min del en så stor vinst ligga uti en sådan uppgörelse, att jag icke ett ögonblick tvekat i valet. Sägna hvad man vill om otillräckligheten af civillistans belopp under förflutna tider, måste man i alla fall medgifva, att den af Utskottet föreslagna regleringen *efter våra förhållanden* icke kan anses utgöra något *litet* belopp; och hade jag derföre vågat hoppas, att Utskottets förslag skulle kunnat godkännas och att Konungens rådgifvare icke skulle hafva behöft att motsätta sig en lösning i enlighet med detta förslag.

Fullkomligt öfvertygad derom att det votum jag i Stats-Utskottet afgifvit varit i konungamaktsens *sanna och välförstådda intresse*, slutar jag med den förklaring, att alla de skarpa anmärkningar som å andra talare här blifvit framställda mot den af Stats-Utskottet omfattade mening derföre studsas tillbaka från mig. Det är också i den fortfarande öfvertygelsen, att jag handlat rätt, som jag nu tillstyrker Kammaren att godkänna Stats-Utskottets betänkande, om bifall hvartill jag äfven anhåller.

Herr von Ehrenheim: Denna diskussion har utan tvifvel varit lång, men det är också första gången som Första Hufvudtiteln varit föremål för öfverläggning inom denna Kammare. Hittills har Kammaren alltid med en enighet, som icke medgifver ens tanken på något tvifvel, slutit sig kring den åsigt, att en gång gifna anslag på

denna hufvudtitel icke borde nedsättas, och att något tal derom skulle uppstå har ansetts såsom något, som icke kunde ifrågakomma. Att en sådan enighet icke i dag här kunde blifva rådande, var emellertid gifvet, så snart man från Stats-Utskottet erhöll ett betänkande, deraf framgick, att denna Kammares samtliga ledamöter förenat sig om att deltaga i tillstyrkandet af Första Hufvudtitelns nedsättning. För min del har jag med den djupaste smärta sett denna enighet mellan Kammares ledamöter i Stats-Utskottet, med en smärta, som endast kan jemföras med den tillit jag hyst till många af dem. Jag hade aldrig trott att jag i en fråga sådan som denna skulle komma att här med dem vexla ord; tvärtom hade jag föreställt mig, att jag i dylika frågor alltid skulle hafva glädjen att strida vid deras sida. Då denna min förmodan emellertid icke slagit in, och jag således nödgas här bekämpa dessa åsigter, anhåller jag att först få säga några ord med anledning deraf, att en talare i mitt grannskap nysst yttrade, att, hurudan än utgången kunde blifva, skulle man få skäl att ångra, att saken blifvit satt på sin spets genom det inflytande, som Kongl. Maj:ts regering vid frågans afgörande sökt göra gällande. För min del skulle jag ansett det vara mycket beklagligt, om icke Kongl. Maj:ts proposition af Kongl. Maj:ts regering försvarats. Visserligen vet jag, att Regeringen understundom i frågor af mindre, och någon gång äfven af större vikt funnit skäl att modifiera sina propositioner, då det föreslagna väckt ett allännare motstånd; men i en fråga, som är så enkel som denna, och der inga giltiga skäl blifvit anförda för ändring, anser jag i sanning, att det hade varit högst beklagligt, om man fått se Regeringen öfvergifva den ståndpunkt den från början intagit, och säkert är att Regeringen af ett sådant tillmötesgående icke vunnit någon styrka.

Tillmötesgående är ett ord, som blifvit mycket modernt på sednare tider och för min del kan jag också fatta, att man på sådant sätt kan blifva ense om detaljerna, om man förut är fullt ense om grunderna. Jag kan också fatta och anser äfven vara rätt att, om man finner en åsigt, som strider mot ens egen, allmänt utbredd, man då återgår till en undersökning af sin egen åsigt och ser till om i densamma kan ligga något oriktigt, om den i något afseende bör modifieras eller kanske ändras, att man med öppet sinne pröfvar de nya fakta, som förekomma, de skäl, som framläggas; men deremot kan jag aldrig fatta ett tillmötesgående, som låter *udda* vara *jemnt*, endast för att åstadkomma enighet, och icke tror jag att man ens i praktiskt afseende vinner något dermed, att man på sådan väg söker öfverensstämmelse i åsigter med dem, mot hvilka man likväl ändå så ofta nödgas strida. Vidä bättre synes det mig att söka bibehålla enighet mellan dem, som stå på samma grund, hittills alltid varit ense, och gjort gemensam sak!

Vidare har det yttrats, att genom ett bifall till detta betänkande, det lyckliga förhållande skulle inträffa, att anslaget till Konungen icke längre för hvarje år skulle blifva föremål för en obehaglig debatt. För min del öfverlemnar jag dylika omsorger åt dem, som gifva anledning till sådana debatter, men jag vill icke därför genom tillmötesgående göra mig delaktig i en handling, som jag ogillar; och

jag tillägger, att, om det blifver Riksdagens beslut, att civillistan skall förblifva oförändrad, må det sedermera blifva deras sak, som vilja föreslå en förändring, att frångå en grundsats, som båda Kamrarnes majoritet hittills respekterat, eller att man icke under en Konungens regeringstid skall vidtaga någon förändring. Ett dylikt frånträdande af grundsatser, som bevisar, att man icke ens respekterar sitt eget beslut, är dock ett handlingssätt, hvartill jag hoppas att Riksdagen icke skall göra sig skyldig, och lika säker är jag att i denna omständighet söka skydd, som det ligger någon säkerhet i den fras, som Utskottet insatt i sjelfva förslaget till stat, ehuru i betänkandet ingenting derom förekommer. För min del kan jag således icke annat än på det varmaste önska, att denna Kammare med den enighet, som Kammaren i så många andra stora frågor ådagalagt, äfven nu måtte sluta sig kring Kongl. Maj:ts proposition, och jag kan icke annat säga än att Kammaren, om den det icke gör, abdikerat från den politiska ställning, som Kammaren hittills intagit, och dermed säkerligen sprider oro och bekymmer mångenstädes i landet.

Jag har icke något annat att tillägga, än att efter min erfarenhet, den talare, som yttrade, att han vore öfvertygad, att en nedsättning i Konungens civillista icke vore någon allmänt önskad sak, hade fullkomligt rätt. En sådan önskan finnes efter min öfvertygelse icke; och jag är säker, att jag vida mera representerar det Svenska folket i dess stora helhet, då jag motsätter mig nedsättningen, än jag skulle göra, om jag uttalade en motsatt åsigt. Annu mera förvånadt än öfver sjelfva nedsättningen, skall detta Svenska folk blifva, då det får veta, att anledningen dertill var den, att Riksdagen ansett, att Konungen icke längre skulle, äfven i det yttre uppträda såsom Kung, och att han icke längre skulle öfva den kungliga idrotten att lindra nöd och att uppmuntra vetenskap och konst.

Jag anhåller, att Kammaren, med afslag å Stats-Utskottets betänkande, ville bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Bergstedt: Icke en, utan många gånger under denna diskussion har jag fått höra att denna fråga angående Första Hufvudtiteln är en grannlaga fråga, och detta borde kanske hafva afskräckt en eller annan och framför allt mig från att deri yttra mig; men dels tror jag, att denna egenskap af grannligheten delar denna fråga med alla stora och maktpåliggande frågor, dels föreställer jag mig också, att, då denna sak ovilkorligt måste af Riksdagen behandlas, den äfven måste hafva en allmängiltig sida, som man kan tala om, utan att man behöfver frukta att å ena eller andra sidan stöta några ömtaligheter.

När det är frågan om att för landets främsta personlighet bestämma ett lämpligt anslag, för att han må kunna representera landets högsta värdighet och att utöfvandet af hans kall må kunna blifva en möjlighet, synes mig saken hvarken svår eller grannlaga, utan frågan ställer sig för mig helt enkelt så: hvilken är den summa, som Svenska folket vill, kan och bör åt sin Konung anslå för att bereda honom just den ekonomiska ställning, som är öfverensstämmande med den grundlagsenliga, och i afseende på bestämmandet af

siffrans belopp, anser jag, att det icke finnes mera än en enda fullt kompetent domare, nemligen Kongl. Maj:t sjelf. Det kan likväl undantagsvis finnas omständigheter, som på ett negativt sätt kontrollera riktigheten af den summa, som af Kongl. Maj:t föreslås, om nemligen antingen man finner, att civillistan under en föregående tid blifvit begagnad på ett sätt, som icke öfverensstämmer med sitt ändamål, eller landet befinner sig i en sådan ställning, att civillistans siffra är till den grad för landet tyngande, att landets representation nödgas i underdånighet inför thronen framställa den önskan, att Kongl. Maj:t, med afseende på tidens betryck, täcktes föreslå en minskning i densamma. Intetdera af dessa förhållanden är emellertid nu för handen. Det har icke blifvit sagdt, att ett bruk varit gjordt af civillistan, hvilket icke fullkomligt öfverensstämmer med landets önskan, utan det skulle kanske snarare kunna sägas, att af den blifvit gjordt ett bruk, som öfverensstämmer icke allenast med landets berättigade anspråk, utan äfven med dess högsta och vackraste förhoppningar. Beträffande åter den andra invändningen, som möjligen kunde framkastas, har jag icke heller hört någon framställning, som berättigar till en sådan förmodan, att landets representanter skulle behöfva undandraga sin Konung det anslagsbelopp, som han finner behöfligt. Jag kan icke godkänna några andra grunder för bestämmande af en annan siffra än den af Kongl. Maj:t föreslagna, än de båda jag nu antydt, och det har icke heller inom denna Kammare af Stats-Utskottets ledamöter blifvit yttradt, att den af Utskottet föreslagna nedsättningen grundar sig på några objektiva skäl eller några tillförlitliga beräkningar.

En ledamot af Utskottet har sagt, att man i Kongl. Maj:ts eget intresse önskat göra en eftergift mot en del af representationen, som nu är så mäktig, att den skulle kunna bestämma ett belopp, hvilket vore ännu ofördelaktigare än det nu ifrågasatta. Den ställning Herrar ledamöter i Stats-Utskottet från Första Kammaren intagit i denna fråga och här äfven försvarat är sådan, att jag icke ett ögonblick behöft misskänna den. De hafva förklaradt, att det förslag, till hvars framställande de medverkat, icke är en följd af deras egna öfvertygelse, utan ett offer, som de med uppoffring af sina egna tänkesätt ansett sig böra bringa husfriden mellan Kamrarne, och de hafva på ett loyalt sätt fasthållit vid den med deras kolleger ingångna öfverenskommelsen, äfven sedan de funnit att denna Kammare icke delar deras åsigter.

Det för oss alla gemensamma målet, att omgifva konungamakten med sådana äfven ekonomiska garantier, att den må kunna stå der den skall stå och äfven genom sin yttre ställning bevara landets aktning — detta mål hafva Herrar Utskottsledamöter sökt vinna genom en jemkning, under förutsättning, att derigenom skulle vara undandröjd all fara för sådana försök att förändra civillistans belopp, hvilka möjligen i framtiden kunde göras. För min del befarar jag emellertid att jag måste se saken annorlunda, och att man icke kan smickra sig med att hafva vunnit så mycket som ledamöterna af Stats-Utskottet hoppats, då i motiveringen inlagts en fras, som synes vilja ingifva den föreställning, att det vore Riksdagens önskan att civil-

listan under det återstående af Konungens regering blefve oförändrad. Jag tror snarare, att, om också icke direkta förslag till nedsättningar i den *särskilda* del af civillistan som angår Konungens hofhållning komma att göras, så kommer den nu föreslagna nedsättningen, långt ifrån att utestänga andra förslag att kringskansa civillistan i allmänhet, snarare att inbjuda till sådana förslag. Sådana förmodanden äro emedlertid en subjektiv sak, och jag skall därför icke vidare derpå inlåta mig. Jag återgår för ett ögonblick till motiveringen. Derom har så mycket blifvit sagdt, att jag endast vill omnämna hvad intryck den gjort på mig; och det är, att den blifvit särskildt skrifven för att vederläggas. Vederläggningen har emedlertid uteblifvit, må hända därför att Utskottet ansett den obehöflig, och sjelfva lättheten att åstadkomma den betager mig all lust att våga ett försök. Det är blott en sak, som jag något vill vidröra. Kan man väl i en tid, då förmögenhetsställningen blifvit till den grad utjemnad, att mängden af medborgare utan uppoffring öppna sin hand för att bidraga till afhjelpande af medmenniskors lidande, samt smaken och förmågan att fylla samhällets mera ideella behof genom understödjande af konstens och litteraturens idkare blifver med hvarje dag allmännare — kan man då, säger jag, anse för lämpligt att den man, som genom sin ställning i det konstitutionella samhället af ålder ansetts vara dess *första gentleman*, ensam skall beröfvas möjligheten att handla som mecenat och medverka till allmännyttiga ändamål?

Här har blifvit yttradt, att man handlat i konungamaktens eget intresse, då man, för åstadkommande af enighet, underkastat sig obehaget att nedsätta Konungens civillista. Man har derigenom iklädt sig ett slags målsmanskap för Konungen, som väl dock måste hafva rätt att vara sin egen förmyndare. Man har sagt, att det vore något så väsendtligt att vinna den fördelen att civillistan icke vidare blefve föremål för Riksdagens öfverläggning, att det väl vore värdt en uppoffring af 100,000 R:dr. För mig ställer sig den saken helt simpelt så, att, om Hans Maj:t Konungen ansett en sådan trygghet verklig skola vinnas genom Utskottets förslag och att en sådan trygghet vore värd att eitersträfva, så hade han förmodligen genom någon af sina här närvarande rådgifvare låtit Riksdagen derom erhålla kännedom. Nu hafva deremot hans rådgifvare förklarat motsatsen och yttrat sig till fördel för Kongl. Maj:ts proposition, och jag anser därför allt anspråk hos någon annan på att här ikläda sig ett dylikt målsmanskap ogiltigt.

Slutligen har en talare här behagat yttra, att det skulle bevisa ett *förtroende*, att det vore en *fridshelsning* till en på tronen nyligen uppstigen monark, om representationen med en viss summa nedsatte anslaget till Hans hofhållning. Jag förmodar att den ärade talaren icke på fullt allvar kan vilja göra en sådan föreställning gällande. Det finnes många utvägar för Riksdagen att uttala ett förtroende eller misstroendevotum, men Första Hufvudtiteln anser jag verkligligen ega en sådan karakter, att man der hvarken bör anbringa yttringar af förtroende eller af misstroende.

Från Stockholmsbanken har nyss blifvit yttradt, att beslutet

om civillistan icke kan anses innebära något förtroende eller mistroendevotum mot Konungens rådgifvare. Det är också min tanke, ty dessa män, hvilka väl i andra frågor få höra uttalanden, som underrätta dem om hvilken grad af Riksdagens förtroende de kunna påräkna, kunna icke i en fråga sådan som den förevarande draga några dylika slutsatser. Icke heller kan man här tala om ett förtroendevotum mot Hans Maj:ts Konungen, ty Svenska folket möter icke sin regent med ett förtroende, uträknadt uti riksdaler och öre. Förtroende bevisas på helt annat sätt, och bäst ändå genom den tysta känsla hos Svenska folket, som säger att Konungen och konungamakten äro ett — ända till dess att det får erfarenhet af motsatsen. Det kan vara godt att undantagsvis vid några stora och viktiga tillfällen få uttala sina känslor af tillgifvenhet och förtroende, men det är bättre att derom tala för sällan än för ofta, och i alla händelser måste jag beklaga och tillbakavisa en sådan tankegång, enligt hvilken ett större eller mindre anslag ansetts kunna vara bevis på folkets större eller mindre förtroende till dess Konung. För min del ser dock äfven jag på visst sätt i anslaget på Första Hufvudtiteln ett förtroendevotum, men hvarken åt Konungens rådgifvare eller Konungen sjelf, utan åt *konungamakten* i den form, som Svenska folket älskar att tänka sig denna makt, nemligen såsom uttryck af folkets eget majestät.

Då jag nu kommer att gifva min röst för bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag å Stats-Utskottets betänkande, ber jag att få detta tolkad såsom ett förtroendevotum åt konungamakten, i den form, hvori den blifvit i grundlagen förkroppsligad, åt konungamakten, sådan den blifvit af våra äldste Konungar handhafd, och sådan jag hyser godt hopp, att den af dessa Konungars efterträdare skall i framtiden handhafvas.

Herr Hasselrot: Då redan så många talare yttrat sig i denna fråga, skall jag icke blifva mångordig, utan ber endast att få instämma i det yttrande af en talare på Stockholmsbanken, att, om Första Kammaren i viktiga frågor ville frångå sin åsigt endast för att undvika gemensam omröstning, så kunde Kammaren så godt först som sist uppgifva den ställning, den hittills innehafvt. Jag hemställer, att Kammaren måtte på de skäl, som af många talare här blifvit anförda, afslå Utskottets betänkande och bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Larsson: Jag vill endast förklara, att jag förenar mig med dem, som yrkat bifall till Utskottets förslag.

Herr Dufva: Då det af öfverläggningen vill synas, som om Stats-Utskottets ledamöter skulle här i Kammaren stå så pass ensamma om det förslag, som föreligger till afgörande, att votering sannolikt icke kommer i fråga, anser jag mig böra uttala min tanke i frågan, och får dervid förklara, att jag för min del tillstyrker bifall till Stats-Utskottets förslag, icke derföre att det uttrycker min enskilda mening, ty hade enligt densamma större sparsamhet kunnat

och bort iakttagas, men derföre, att jag anser det väl handladt, att man genom jemkningar och tillmötesgående sökt få denna fråga i enighet och utan tvist afgjord. Derföre att ett sådant sträfvande misslyckats, anser jag för min del detsamma icke förtjena mindre erkännande. Med anledning af den långa öfverläggning, som redan egt rum, vill jag icke utveckla skälen för min mening eller upptaga till bemötande hvad å motsatta sidan blifvit yttradt, utan inskränker mig till att framställa en enda anmärkning. Af de skäl, som anförts för det hittillsvarande anslaget bibehållande, framgår, att man endast på det sätt kan förklara behovet af detsamma, att man vill att det förhållande skulle fortfara, att Konungen personligen pröfvar och bifaller en mängd olikartade ansökningar om enskildt understöd. Mig vill det synas som det icke vore hvarken rätt eller lämpligt att man, på samma gång man yrkar höga anslag för Konungens räkning, rent af auktoriserar anspråk på understöd från dessa anslag, hvilka anspråk kunna blifva af temligen olika beskaffenhet. Jag tror icke, att Konungens tid bör upptagas med handläggning af dylika ärenden, och jag anser för min del icke att det är rätt och välbetänkt, att man på detta sätt söker att genom Konungen personligen såsom mellanhand bereda tillfälle att indirekt använda det allmännas medel på ett sätt, hvartill man troligen i många fall ej ville direkt anvisa dem. Efter min mening misstaga de sig, som genom att på denna grund vilja bibehålla det hittillsvarande anslaget, tro sig handla i konungamaktens intresse och det torde bli helt andra intressen som komma att vinna derpå. Då jag anser, att Stats-Utskottets samtliga ledamöter i denna fråga handlat rätt, icke blott i stundens, utan äfven i framtidens intresse, då de förenat sig i det föreliggande förslaget till beslut, anhåller jag för min del om proposition på bifall till detsamma.

Herr Gyllensvaan: Då jag i likhet med den föregående talaren icke tror att votering kommer att ega rum, vill jag gifva tillkänna, att jag önskar framgång åt Utskottets förslag. Jag vill icke upptaga Kammararens tid med att utveckla skälen för min åsigt, utan ber blott att få förklara, det jag instämmer i de yttranden, som här blifvit afgifna af Grefve af Ugglas och Grefve Posse, öfvertygad som jag är om riktigheten af hvad de anför. Jag vågar således yrka afslag å Kongl. Maj:ts proposition och bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Wallenberg: I anledning af den näst siste talarens yttrande ber jag att få fästa uppmärksamheten på den väsentliga skillnaden emellan att auktorisera anspråk på Konungens kassa och att afklippa för Konungen möjligheten att efter eget omdöme liksom andra deltaga i utöfvandet af välgörenhet eller i uppmuntran af skön konst, då han kan finna omständigheterna sådant föranleda.

Herr Nordström: Under den i många afseenden innehållsrika diskussionen öfver detta ömtåliga ärende, hafva försvararne af de olika åsigtterna haft tillfälle andraga sina skäl. Dervid har af nästan en och hvar, som uppträdt för Stats-Utskottets förslag, framhållits,

hurusom ett i enlighet med nämnde förslag fattadt beslut skulle blifva bestående under vår nuvarande Konungs hela regeringstid. Man skulle således nu vilja införa den ganska viktiga och för samhällsordningen betydelsefulla grundsats att Första Hufvudtiteln icke, såsom nu gällande grundlag medgifver, kunde vid hvarje riksdag blifva föremål för diskussion. Men huru vill man nu genomföra denna grundsats? Den finnes ej omnämnd i Utskottets motivering, ej eller såsom en sjelfständig punkt i dess konklusion. Blott i förbigående finnes den antydd i en Utlåtandet vidfogad "tabell öfver Riks-statens Första Hufvudtitel" deri förekomma orden: "Årligt anslag för Hans Maj:t Konung Oscar II:s regeringstid"; — och man har till och med varit angelägen att fästa så liten vikt dervid, att orden blifvit satta inom parentes. Nu påpeka försvararne af Utskottets förslag vigten deraf, att anslaget blefve bestående för Konungens regeringstid, men för min del ser jag icke den ringaste garanti för denna åsigts förverkligande och bindande kraft. Vål kunde man i sådant hänseende antaga en särskild lag i enlighet med 87 § Regerings-formen, men derigenom vore icke heller full garanti för ändamålets vinnande åstadkommen; ty man må härvid ej glömma, att hvarje lag, som tillkommit på sätt 87 § Regerings-formen föreskrifver, kan vid hvarje riksdag förändras, och med stöd af den erfarenhet i ämnet, vi nogsamtt haft tillfälle förvärfva, torde man visserligen icke kunna antaga, att den del af representationen, som särskildt gjort till sin uppgift att söka förminska civillistan, ej skulle begagna sin i grundlagen försäkrade motionsrätt, att vid hvarje riksdag ånyo bringa frågan å bane, och det så mycket mer ogeneradt, som den nu med så stor accent framhållna parentes-klausul icke ens omfattar alla rubrikerna under Första Hufvudtiteln, utan endast den speciellt så kallade "hofhållningssumman", och således lemnar alla de öfriga rubrikerna under titeln alldeles öppna för den patriotiska kushållssamhetens nedprutningsförsök. Hvad som således skulle utgöra sjelfva kärnpunkten i försvaret för Utskottets förslag visar sig sålunda hvila helt enkelt på en chimère, och lika väl som man nu ville afpruta 100,000 R:dr. lika väl kunde man nästa riksdag afpruta ytterligare 100,000 R:dr. den derpå följande andra 100,000, o. s. v.

Man har här ordat om tillmötesgående. Tillmötesgående, Mine Herrar, är i sjelfva verket åtminstone i de flesta fall ett köpslagande; men det finnes vissa frågor, om hvilka man måste hafva bestämda grundsatser, för hvilka man måste kämpa, så att man står eller faller med dem. För min del köplår jag icke med min öfvertygelse om konungamaktens betydelse i Sverige och om nödvändigheten för Konungen att äfven i det yttre kunna framträda på ett mera imponerande sätt, än den enskilde. Detta medgifva dock äfven Utskottets försvarare, men förklara, att de icke desto mindre ansett sig böra accommodationsvis ingå på det föreliggande förslaget, enär det samma innebure den minsta afprutning, om hvilken de i denna fråga kämpande partierna hade kunnat förena sig. Näväl! Hvad hade vid en sådan oförenlighet varit naturligare, än att bibehålla sin åsigt och sin ståndpunkt och hänskjuta frågans afgörande till Kamrarne sjelfva. Hvad utgång den der än finge, hade man under sådana om-

ständigheter i allt fall att trygga sig vid, att hafva iakttagit en värdigare hållning, då man stått fast vid grundsatser, som icke kunna förnekas så länge man bibehåller konungadömet.

En talare har här trätt upp för att allvarligen förhålla en ledamot af Konungens råd, det han icke bort taga till ordet för att försvara den Kongl. propositionen. Han synes dervid dock hafva glömt, att just därför, att propositionen kommit från Konungen och således måste hafva passerat Stats-Rådet, den i sjelfva verket är en regeringshandling, hvilken dessutom rådgifvarne finnas hafva tillstyrkt. Skulle nu Regeringen, detta oaktadt, underlåtit att försvara hvad den med sin tillstyrkan framlagt till Riksdagens pröfning, då hade den handlat ovärdigt sin ställning, och då hade dess handlingssätt kunnat mötas med en skarp tillrättavisning. Nu deremot måste en sådan betraktas såsom ett af dessa tecken, hvilka utmärka en tid, der köpslageriet vill spela hufvudrollen.

För öfrigt får jag tillägga, att för Svenska statens drätsel, sådan den för närvarande visar sig vara, 100,000 R:dr icke äro något synnerligt att tala om, helst dessa 100,000 R:dr, till följd af den naturliga vevselverkan, som städe mellan produktion och konsumtion eger rum, på andra sätt komma samhället till godo, spridda på mångfaldiga händer. Man säger, att det vore ett stort misstag, att behandla denna sak ur sådan synpunkt, som om de enskilde hade anspråk på att erhålla, och Konungen, förpligtelse att frän sin civillista dela ut understöd för samhällsintressen, som civilisationen icke kan förneka sig och som böra upprätthållas. Hvari det misstaget skulle ligga, förstår jag icke inse, men det inser jag, att det skulle vara ett mycket stort misstag att genom vägran af tillräckligt anslag sätta Konungen ur tillfälle att lemna mer eller mindre tillfälliga understöd till befrämjande af bildningen och den högre kulturen. Det gifves många behof, som civilisationen tager i anspråk och hvilka icke kunna regleras genom någon normalstat, men då man lemnar åt den högste i samhället att i sin mån tillgodose dem, har man handlat klokt och gjort sin skyldighet.

Jag yrkar afslag å Stats-Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Montgomery-Cederhielm: Om jag vore förvissad att resultatet af den öfverläggning, som här egt rum, blefve sådant som flere talare antagit, nemligen att denna fråga skulle blifva utan votering afgjord så, att Kongl. Maj:ts proposition bifölles och Stats-Utskottets Betänkande afsloges, skulle jag icke hafva begärt ordet, emedan en sådan utgång vore fullkomligt öfverensstämmande med min önskan; men då en votering kan komma i fråga, har jag trott mig böra med några ord antyda min åsigt. Det har förefallit mig, att det förnämsta och så godt som enda skälet, som anförts till försvaret för Stats-Utskottets Betänkande, varit det, att man för längre tid velat förekomma, att frågor väcktes rörande anslagen till Första Hufvudtiteln. Då jag så många riksdagar varit ledamot af Stats-Utskottet, har jag mig väl bekant, att der är mycket ofta fråga om kompromisser, om tillmötesgående; och äfven vid detta tillfälle måste

jag respektera dem af Stats-Utskottets ledamöter, som tillhörde denna Kammare, då de trott sig genom tillmötesgående vinna ett godt resultat. Men då, efter mitt förmenande, det i Stats-Utskottets förslag icke finnes någon garanti för att det mål, som dessa Herrar åsyftat, kommer att vinnas, har jag ansett förslaget äfven ur den enda synpunkt hvarifrån det möjligen kunnat försvaras vara olämpligt, och får derföre för min del, utan att vidare vilja förlänga denna diskussion, under hvilken allt blifvit sagdt som i denna fråga kan sägas, hemställa om bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag på Stats-Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutat samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottets i förevarande punkt afgifna hemställan och dels att Kammaren, med afslag å samma hemställan, för så vidt den skiljde sig från Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, skulle bifalla samma framställning; gjordes först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades talrika och starka nej jemte åtskilliga ja, och sedermera proposition på afslag å samma hemställan i dess från Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning afvikande delar och bifall till samma framställning, då svaren utföllo med talrika och starka ja jemte åtskilliga nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

2:dra punkten.

Bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 19 och 22 dennes bordlagda Utlåtande N:o 4, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens Andra Hufvudtitel.

1:sta punkten.

Lades till handlingarne.

2:dra och 3:dje punkterna.

Biföllos.

4:de punkten.

Grefve Mörner, Oscar: Då här endast är fråga om ett förslagsanslag, kunde det väl synas som om det vore af mindre betydelse, om detta sättes något högre eller något lägre; men icke förty måste jag motsätta mig den föreslagna förhöjningen, när fångvårdsanslagen redan uppgå till högst betydliga belopp och dessutom betänkligheter med afseende å hushållningen med dessa medel icke torde

sakna sitt berättigande. Af ett nyligen utkommet, högst beaktansvärdt arbete inhemtar man, bland annat, att fängkostnaden är vida bättre än behöfligt vore, och således kan innebära en lockelse till begående af brott, att välviljan mot fångarne gifvit sig tillkänna genom att tilldela dem en betydlig andel i arbetsförtjensten, hvarigenom fångarnes bidrag till sitt underhåll minskas och således den besparing i fängunderhållet, som eljest kunde påräknas, ej kommer staten till godo, o. s. v. Vid sådant förhållande torde med skäl kunna sättas i fråga om det är styrkt, att det ifrågavarande anslaget behöfver höjas, och jag hemställer därför om icke anslaget borde bibehållas vid sitt nuvarande belopp och således framställningen om förhöjning afslås, helst till nybyggnad och omredning af straffanstalter för hvarje år påyrkas allt större belopp.

Herr Almqvist: Med anledning af den föregående värde talarrens framställning, anhåller jag att få meddela några upplysningar.

Det af honom åberopade arbetet har framkallat skefva föreställningar om åtskilliga förhållanden inom fängvården. Man kunde väl för författarens skull vara benägen att tilltro nämnda arbete auktoritet, men i sjelfva verket är det deraf föga förtjent, ty de fakta, hvarpå arbetet stöder sig, äro dels sådana, som under en förfluten tid förefunnits, men före detta upphört, dels sådana, som bero på subjektiv uppfattning, och dels slutligen sådana, som hvarken existerat eller existera, utan grunda sig på en egendomlig gruppering af siffror, på hvilkas betydelse man sedan förirrat sig.

Beträffande uppgiften, att fångarne bestodes bättre och rikligare kost, än som vore af nöden, får jag nämna, att, så vidt jag kunnat erfara, detta icke är förhållandet. Före tillkomsten af den nu gällande utspisningsstaten inom fängelserna voro gängse åtskilliga sjukdomar, som föranledde läkarne att påyrka förändring i kosthållet. Detta var långt förr, än min verksamhet inom Fångvårdsstyrelsen började. Förslaget till ny utspisningsstat uppgjordes af läkarne, och innan det antogs, hade förslaget varit underkastadt Sundhetskollegii pröfning. Anledningen till den nya utspisningsstaten är således att tillskrifva sanitära skäl, och erfarenheten har bekräftat, att förändringen i så måtto visat sig lämplig, att sjukligheten inom fängelserna därefter aftagit. Nu anföres i det åberopade arbetet såsom bevis för påståendet, att fångarne skulle hafva för godt kosthåll, det faktum, att vid en viss uppgifven straffanstalt fångarne dagligen erhålla 3 ort smör. Detta beror emellertid på den omständigheten, att på den orten priset å mjölk är så uppdrifvet, att den portionen deraf, staten anslår, kostade dubbelt mot smörrationen. Med anledning af talet om den frikostiga fängförläggningen lät jag redan för några år sedan genom den vetenskapsman, som i detta afseende ansågs äga största erfarenhet, undersöka värdet i näringskraft af nämnde kosthåll och dervid utreddes att fängkostnaden innehöll något mindre näringsämne än den Stockholms fattigvård bestod sina fattige och arbetshjon. Enahanda är förhållandet i afseende å kostnaden. Dagportionen, brödet af 1,35—1,75 skålp. inberäknadt, har i medeltal utgjort:

	vid straffängelserna och Statens cellfångelser i Stockholm.	vid Stockholms stads fattigvård och ransakningsfångelse.
år 1867	25 öre,	34 öre,
„ 1868	30 „	38 „
„ 1869	25 „	34 „

Vid länsfångelserna i landsorten ställer sig kostnaden jemförelsevis betydligt högre, men detta är beroende dels derpå, att dessa straffanstalter haiva ett mindre fångantal, och dels derpå, att å de olika orterna prisen på de särskilda förnödenheterna betydligt variera. Af de anförda siffrorna torde emellertid framgå, att kostnaden för fångarnes underhåll icke kan anses vara synnerligen hög, och såsom ett bevis derför, att någon misshushållning icke eger rum, kan jemväl anföras, att, då Fångvårds-styrelsen ifrågasatt nedsättning i underhållet för kronoarbetskorpsen till likhet med den vid straffängelserna, med undantag att brödportionen bibehölls vid 2 skålp., i stället för den lägre vid fångelserna, förklarade Sundhets-kollegium i afgifvet utlåtande sig icke annorledes kunna förorda förslaget, än under vilkor, att personalen genom extra förtjenst kunde förskaffa sig tillgång till mera fett-ämnen, än som portionen enligt stat innefattade.

I förstnämnda arbete vidröres jemväl, såsom den föregående värde talaren påpekat, förhållandet med arbetsförtjensten. Härmed förhåller sig icke så som författaren synes antagit, att fångarne i allmänhet tillgodonjuta en tredjedel af arbetsförtjensten. Detta gäller endast för straffångar inom cellfångelserna, der Staten ej kan tillhandahålla arbetsförlag. — Vid de större straffängelserna hafva arbetsentreprenörerna förbehållit sig rätt att till de af dem använda straffångar utdela flitpenningar eller premier, för att tillgodogöra sig fångarnes arbetsförmåga och skicklighet. Detta må nu vara olämpligt, men det har icke kunnat undvikas, så länge våra straffanstalter sakna tillräckliga och lämpliga arbetslokaler för fångarnes sysselsättning och andra anordningar för att öfva personalen till flit. — Andel i arbetsförtjensten har förr i alla länder allmänt tilldelats fångarne och ännu tillgodonjuta dessa i Frankrike och Belgien, allt efter strafftiden, från $\frac{1}{10}$ ända till $\frac{5}{16}$ eller hälften af arbetsförtjensten. Detta torde vara tillräckligt till belysning af de anmärkta förhållandena och af otillförlitligheten af det arbete, som till desamma gifvit anledning. Då af den utredning, som innehålles i Kongl. Maj:ts proposition, framgår, att den föreslagna förhöjningen i anslaget är af behovet påkallad, anhåller jag, att Kongl. Maj:ts af Stats-Utskottet tillstyrkta förslag måtte af Kammaren bifallas.

Herr Stråle: Jag vill endast med anledning af hvad den aktade talaren på Östgotabanken yttrat om utspisningsstaten för fångarne, erinra, att det ur sanitär synpunkt varit af nöden, att så anordna utspisningen, att födoämnena omvexla, och att, då de mindre bemedlade i vårt land i allmänhet icke kunna bereda sig en dylik omvexling, deraf i viss mån blifvit en följd, att fångarne erhålla bättre föda, än mången arbetare. Frågan om en förbättrad utspisningsstat väcktes af fångelsernas läkare, och den nya staten uppgjordes af

sakkunnige män, hvarefter Sundhets-kollegium hördes. På Kongl. Maj:ts befallning blef den på försök antagen under ett års tid, innan den definitivt bestämdes. Efter förloppet af nämnda tid, hördes ånyo alla vederbörande, och bland de läkare, som då yttrade sig, var ingen, som ansåg utspisningsstaten för hög, men väl de som ansågo, att den borde höjas. Jag vågar följaktligen antaga, att, innan det slutliga beslutet fattades, frågan blifvit från alla sidor så grundligt skärskådad, att skäl icke förefinnas till anmärkning härutinnan.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå; gjordes proposition på bifall till punkten och besvarades med ja.

5:te punkten.

Herr Hasselrot: Då Utskottet vitsordat det riktiga i syftet med min motion samt tillika antagit, att Kongl. Maj:t icke saknar utväg för förslaget verkställande, har jag icke något att erinra vid den utgång frågan fått, glad öfver att uppmärksamheten blifvit fästad på densamma.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten birölis.

6:te, 7:de och 8:de punkterna.

Biföllos.

9:de punkten.

Herr Stråle: De flesta bland oss minnas säkerligen den ganska vidlyftiga diskussion, som i detta ämne egde rum vid 1871 års riksdag, då frågan om inrättandet af en lagbyrå första gången afhandlades. Då uttalades flera olika meningar, men striden gällde hufvudsakligen fördelarne af att hafva en lagbyrå eller en lagberedning. Denna Kammare beviljade utan votering anslag till en lagbyrå, men då sedermera, i anledning af Medkammarens beslut, gemensam votering egde rum, visade det sig att i denna Kammare 99 röstade för en lagbyrå och 9 för en lagberedning. Jag vågar uttala den förhoppning, att Första Kammaren nu måtte vidblifva sitt förut i frågan fattade beslut.

Gerna vill jag medgifva, att, när fråga är om utarbetande af ett och annat stort och vidtomfattande lagförslag en sjelfständig lagberedning eller komité är önskvärd och bör föredragas framför en under Justitie-ministerns ledning arbetande lagbyrå. Man bör af en kollegial myndighet, der olika meningar kunna göra sig gällande och till och med voteringar ega rum, få en grundlig vetenskaplig utredning af frågorna, betraktade från olika synpunkter. Pluralitetens motiver och minoritetens reservationer böra ock bidraga att bereda mera klarhet; att åter de förslag, som komme att framläggas af en

sådan komité, der de sannolikt blifvit åvägabragta genom votering och emot hvilka man kanske finge se flera afvikande meningar i Högsta Domstolen, skulle hafva synnerligt stora chancer att upptagas af båda statsmakterna, lärer vara en from önskan.

I allmänhet anser man väl fördelaktigast, att lagförslag framkomma från Regeringen. När nu ett sådant lagförslag skall afgifvas, lärer, efter det nödig utredning af en lagkomité eller på annat sätt egt rum, så böra tillgå att Regeringen uppställer vissa hufvudprinciper och öfverlemnar åt några skickliga personer att under Justitie-statsministerns ledning utarbete detaljerna, hvarefter förslaget öfverlemnas till Högsta Domstolen för att der granskas, innan det slutligen af Regeringen framlägges för Representationen. Jag är villig att rösta för anslag till en fristående lagberedning, när en sådan anses nödig, men jag vill ovilkorligen rösta för anslag till en lagbyrå, som skall arbeta under Justitie-statsministerns ledning; och jag befarar, att frånvaron af ett anslag för sådant ändamål skulle i icke ringa grad öka de i alla fall mycket stora svårigheterna att erhålla af behof högt påkallade förslag till förändrade lagar. Exempelvis ber jag att få omnämna utsökningslagförslaget och lagförslaget om vattenrätten, af hvilka det förra blifvit behandlad af *en* komité och det sednare af *två*. Männe någon på allvar vill bestrida att Regeringen och Justitieministern för att framställa sitt förslag i dessa hänseenden har behof af särskilde biträden? ty man bör ihågkomma att det är Regeringens, icke en komités förslag som skall framläggas för representationen. Och männe icke om man vägrar anslag till dessa biträden, men deremot gifver sådant åt en lagberedning, det kommer att inträffa, att viktiga på dagordningen stående ärenden öfverlemnade till denna beredning blefve en lång tid undanskjutne för att måhända, efter remiss af Regeringens blifvande förslag till Högsta Domstolen, åter börja en kretsgång. Mycket skulle väl ännu kunna vara tillägga, men jag vill icke vidare upptaga Kammarens tid, utan inskränker mig att hemställa det Kammaren måtte med afslag å Stats-Utskottets förslag bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet aflättna proposition.

Friherre Stjernblad: Fastän jag icke är antecknad såsom reservant, har jag dock icke kunnat biträda Stats-Utskottets förslag i dess helhet. Orsaken dertill är, att jag vid justeringen af betänkandet icke var närvarande i Utskottet, till följd af en angelägen resa till Skåne. Med Grefve Ugglas, hvilken, såsom af betänkandet synes, deremot reserverat sig, var jag i Utskottet ense att påyrka en återremiss af betänkandet till afdelningen, i syfte att få uttryckt att, jemte det Kongl. Maj:ts måtte taga frågan om en särskild lagkomité eller lagberedning i öfvervägande, äfven anslag till utarbetande af special-lagar eller till den så kallade lagbyrån skulle beviljas, *om sådant vore nödigt*. Detta inrymmes väl också i Utskottets hemställan till sjelfva beslutet och deremot har jag således ingenting att anmärka; men i motiveringen har man lagt in någonting, som fullkomligt strider häremot, då det säges: "helst lagbyrån, derest anslaget för

get för nästa år beviljas, bör kunna medhinna utarbetandet af de mindre omfattande lagförändringar, för hvilkas snara åstadkommande den närmast blifvit tilisatt. Sedermera torde arbetena med de speciela författningsförslag, som kunna förekomma, lätteligen medhinnas inom Justitiestats-expeditionen, på hvars stat en särskild byrå-chef finnes för sådana göromål uppförd“. Dessa rader ville jag för min del skulle utgå och derefter yrka bifall till Utskottets förslag.

Af den skrifvelse, som vid 1871 års riksdag afläts till Kongl. Maj:t, framgår klarligen, att lagbyrån ej skulle blifva af permanent natur, och derföre antyddes också ganska tydligt, att man inom kort hoppades kunna få emotse inrättandet af en särskild lagberedning. Nödvändigheten deraf tror jag ock, att vi fått en ny påminnelse om, genom Justitie-ombudsmannens sednaste embetsberättelse. Der fästes nemligen uppmärksamheten på det oroväckande förhållandet med de olika domsluten inom Högsta Domstolen. Detta kan man väl med skäl säga är mer än oroväckande, ja nedslående för vårt lands rättväsande. Jag är väl icke jurist, och min åsigt i detta fall väger således ej mycket, men jag tror, att orsaken dertill är, att våra lagar icke äro så goda och tydliga, som de borde vara, och jag har så mycket mer anledning att sluta mig till denna åsigt, som här uttalades af en ledamot af Lag-Utskottet, då Justitie-ombudsmannens embetsberättelse föredrogs, att våra lagar i allmänhet tillhöra ett gammalt lagverk, som i många delar icke motsvarar tidens kraf, och att jemte dessa gamla lagar finnas nya sådana utarbetade af lagkomitéen och lagberedningen, hvilka äro mera tidsenliga, och derur hemta ofta de mera upplysta juristerna motiven, för deras domslut. Då det är af största vikt, att det skall finnas stadga i domsluten, samt en vakande hand bör finnas deröfver, att lagarne följa med sin tid, och detta, efter mitt förmenande, bäst kan åstadkommas genom inrättande af en fristående lagberedning, som icke direkt arbetar under Justitie-statsministerns ledning, hemställer jag, om Kamnaren icke skulle vilja biträda en sådan åsigt. Härjemte får jag dock säga, att jag, ehuru icke jurist, dock såsom praktisk man inser, att Justitie-statsministern behöfver under sig hafva tillräckliga krafter för att kunna utarbete erforderliga speciallagar. Med anledning häraf och då Utskottets hemställan till fullo innebär möjligheten för Kongl. Maj:t att nå detta mål, men ett hinder härför ligger i de sex sista raderna i motiveringen af Utskottets betänkande, yrkar jag för min del, med uteslutande af dessa sex rader, bifall till Utskottets hemställan.

Herr Wallenberg: Det är vanligt, att när man icke på ett ändamålsenligt sätt brukar de institutioner man har, så är man genast färdig att framkalla någon ny institution. Så synes Utskottet hafva velat tillvägagå. Vi veta alla att lagbyråns verksamhet varit obetydlig och den önskan, att lagstiftningsarbetet borde något litet fortskyndas genom framläggandet af de lagförslag, som varit mest efterlängtade, är obestridligen allmän. För att tillfredsställa denna önskan föreslås nu inrättandet af en lagberedning, som skulle arbeta

oberoende af Justitie-departementet. Genom antagandet af detta förslag tror jag icke att arbetet komme att påskyndas. Jag gillar principen af en nära samverkan emellan Justitie-statsministern och lagbyrån. Det är blott tillämpningen af en riktig princip, som jag räknit i hög grad otillfredsställande.

Vid ett föregående tillfälle, då jag tillät mig beklaga, att resultatet af lagbyråns verksamhet var så föga tillfredsställande, förklarade Hans Excellens Justitie-statsministern att det var ganska tillfredsställande; och då jag frågade hvarföre en speciallag, till hvilken förslag länge legat utarbetadt, icke företogs af lagbyrån till ompröfning, yttrade Hans Excellens: Hvad åter "utsökningslagen angår, så är förhållandet det att uti lagbyrån finnas till behandling åtskilliga andra lagfrågor, hvilkas snara afgörande kanske är af ännu större vikt än utsökningslagens". Detta var det besked som jag fick i denna sak, och man kan väl icke begära att jag dermed skolat känna mig belåten. För att emellertid afvända uppmärksamheten från lagbyråns bekanta långsamhet behagade Hans Excellens påpeka att den komité, som utarbetade förslag till utsökningslagen, icke heller varit särdeles fortfärdig. Jag tillåter mig dervid erinra och upplysa att komitéen enligt nådig instruktion var förbjuden arbeta under riksdag och således icke kunde såsom lagbyrån räkna tolf arbetsmånader om året. Vid slutadt arbete befanns det, att komitéen användt sammanlagt 220 dagar. Om detta anses vara en lång tid och lagstiftningsarbetet derigenom försenats, så torde väl neppe-ligen deri kunna sökas en ursäkt att låta det afgifna betänkandet hvilat i årtal hos lagbyrån utan att blifva upptaget till gunstig pröfning.

För att få en rätt klar bild af lagstiftningsarbetet, sådant det fortgått under regeringens och representationens samverkan, torde frågan om utsökningslagen vara ett af de mest upplysande exempel. Vid 1860 års riksdag afläts underdånig skrifvelse om en ny utsökningsbalk. Påminnelser om denna skrifvelses tillvaro gjordes vid 1862—1863 afvensom vid 1865—1866 årens riksdagar. Under 1867 års riksdag afgaf Lag-Utskottet ett betänkande angående ändringar i vissa delar af utsökningsväsendet, men det vann icke Kamrarnes bifall. Ändtligen vid 1868 års riksdag, förmodligen med anledning af Riksdagens underdåniga skrifvelse af 1860, begärde regeringen anslag till en komité för utarbetande af ett förslag till ny utsökningslag. Detta beviljades och komitéen tillsattes. Arbetet afslutades och fullständigt förslag aflemnades den 7 Juli 1871 till Kongl. Justitie-departementet, som sedermera lär hafva anförtrött detsamma åt lagbyrån, der det ännu, enligt hvad upplyst blifvit, orördt hvilat.

Oaktadt komitéens arbeten fortgingo, väcktes vid 1869, 1870 och 1871 årens riksdagar motioner om förbättringar i utsökningsväsendet; men vid 1872 års riksdag väcktes inga motioner i denna fråga, ty man förmodade och hoppades, att sedan komitébetänkandet var färdigt, någon nådig proposition i ämnet skulle aflätas, men se det blef ingenting utaf. Och nu vid 1873 års riksdag få vi det besked från högsta ort, att det alls icke hastar med den saken. Det är således tretton år sedan behofvet af reform i denna lagstiftning erkändes uti en underdånig skrifvelse.

att endast *en* värdering af i mät tagen egendom kunde ifrågakomma; och

att möjlighet skulle beredas att der gäldenären håller sig undan uppsäga skuldebref.

Må det tillåtas göra några reflektioner med anledning af det anförda. Behovvet af ett stadgande, att intecknad skuldebref ovillkorligen först må gäldas med den intecknade egendomen, grundar sig på den erfarenhet, att personer råkat i olycka derföre att de underlåtit begära frikallelse från *personligt* ansvar för en in-teckning uti egendom, som de genom försäljning afhändt sig. Tänk på en åldring, som dragit sig tillbaka och lefver på en liten ränta eller pension och plötsligen finner sig nödsakad att lemna sina husgeråd i mät, derföre att en godtycklig gäldenär icke i *första* rummet såsom vederbör söker att utfå sin fordran utur den intecknade egendomen.

Förslaget, att Konungens Befallningshafvande skall kunna förordna *sysselman* att skydda för vanvård eller utsugning i mät tagen fast egendom, är af framstående vikt. Likaså att Konungens Befallningshafvande skall ega rätt, mot ställd säkerhet, sätta köparen genast i besittning af utmätt egendom. Mångfaldiga äro de exempel då *värderingar* och *utmättingsauktioner* blifvit överklagade endast i syfte att under åratals förhindra utsökningslagens tillämpning.

Om förbud mot "införsel i lön" är så mycket inom denna Kam-mare ordadt, att ingenting nytt kan anföras. Det är och förblir en orimlighet i ett ordnad samhälle att tillåta pantförskrifning af den lön, som ännu icke är intjenad och kanske aldrig blir det.

Att sätta något minimum, inom hvilket utsökningslagen icke fick sträcka sig, är en nödvändighet, och att detta minimum bestämdes till ett värde af 100 rdr är en anspråkslös fordran i de minst be-medlades intresse. Denna fråga har redan funnit sin lösning i Norge och borde här så fort som möjligt afgöras.

Det är väl icke mer än billigt att gäldenären tillerkännes rättighet att uppgifva hvilka af hans tillhörigheter som först får tagas i mät för hans förfallna skuld. Att såsom nu lemna denna rättighet till borgenärens eller utmättingsmannens godtycke, är att skada gäldenären. Det är ju nog att fordringsegaren får ut sitt, och detta kan ske lika väl om gäldenären tillåtes bestämma den ordning, i hvilken hans egodelar må utmätas.

Förslaget att endast *en* utmättingsauktion skall hållas i stället för *två* afser att vinna tid. Den första utmättingsauktionen är en tom formalitet, jemförlig med *andra* bordläggningen af utskottsbe-tänkanden. Sammalunda är det väl uppenbarligen orimligt att hafva *två* värderingar eller två olika värden på samma egendom. Jag kan ej finna annat, än att en och samma sak ej gerna kan hafva mera än *ett* värde. Att utfinna det rätta värdet bör vara hufvudsak, men ej att skaffa flerfaldiga värderingsinstrument. Dessa olika värderingar hafva utgjort en rik källa till klagomål och trassel.

Att de såkallade pro forma lösöreköpen skulle afskaffas eller åtminstone så väsendtligen försvåras, derigenom att lagstiftningen såsom regel fordrade att eganderätt till lösören hufvudsakligen hvilade på innehafvandet. Såsom det nu är, så främjes det bedrägliga

förfaringssätt, hvarigenom fordringsegaren hindras att erhålla fordran betäckt genom utmätning af gäldenärs lösörebo. Den samvetslöse behöfver blott uppgöra ett pro forma lösöreköp, dertill lagen visar bonom vägen, för att kunna i oqvald ro behålla och nyttja en högst betydlig lösegendom, utan att bekymra sig om borgenärs rättmätiga anspråk derpå.

Det fullständiga afskaffandet af *bysättningstvånget* gillas lätt af dem som varit i tillfälle erfara huru rättigheten, att medelst edgång befria sig sjelf från bysättning, begagnas. Långt bättre då att aldrig hvarken genom hot eller verklighet söka medelst bysättning straffa gäldenär.

Det torde icke efter denna korta redogörelse kunna bestridas att det afgifna förslaget till utsökningslag innebär väsendtliga förbättringar. Är något att anmärka mot formen, så går det ju an att bringa rättelse och göra något bättre. Men saken är af den stora vikt, synnerligen för de mindre bemedlade klasserna, att frågan icke bör upphörligen undanskjutas, blott derföre att andra lagfrågor jemväl äro förtjenta af uppmärksamhet. Det är väl icke för tidigt att komma till något resultat, sedan denna fråga varit på dagordningen jag vågar säga i 16 år.

Det var nemligen efter 1857 års kris som frågan kom på dagordningen, ty erfarenheten gaf då vid handen, att nu gällande utsökningslag var alldeles ohållbar. Nu ser det ut som meningen vore att låta de ifrågasatta förbättringarne ligga i ro hos lagbyrån — tills nästa kris!

Jag vill emellertid icke nu slopa lagbyrån, utan biträder heldre att helt enkelt antaga Kongl. Maj:ts proposition, emedan jag icke vill afklippa en verksamhet som möjligen kan blifva gagnande. Deremot vill jag icke vara med om att af regeringen begära tillsättandet af en särskild lagkomité eller lagberedning, då jag icke har något hopp om att den blir tillsatt *så* att den kommer att fortskynda lagstifningsarbetet.

(Grefve af Ugglas: Den talare, som öppnade öfverläggningen, påminde om den diskussion, som förevar vid 1871 års riksdag med anledning dels af en motion af en ledamot i denna Kammare angående en ny lagberedning, dels ock af Kongl. Maj:ts förslag om inrättande af lagbyrån. Jag tillät mig redan då göra den anmärkning, att en sjelfständig lagberedning, hvilken skulle hafva att göra med det stora lagarbetet, hvarken kunde eller borde dragas från detta arbete, för att, i mån af behof, af Justitie-statsministern användas till utarbetande af speciallagar. Lika litet trodde jag, att en lagbyrå, som skulle hafva till hufvudsakligt syftemål att utarbeta dessa speciallagar, men som, enligt Kongl. Maj:ts proposition, äfven skulle befatta sig med det stora lagarbetet, kunde medhinna att behandla båda delarna, då den skulle blifva för mycket upptagen af speciallagarne. Jag har fått en bekräftelse på, att min fruktan i sednare hänseendet icke var oberättigad, genom en uppgift, som jag har i min hand, angående hvad lagbyrån under dess tillvaro medhunnit. Lagbyrån började genast förlidet år med att verkställa förarbeten

för bedömande af frågan, huruvida och på hvad sätt kollegialt sammansatta domstolar, gemensamma för land och stad, lämpligen borde och kunde i närmaste framtiden hos oss införas. Men det befanns, att detta arbete var så vidlyftigt, att det icke kunde inkomma till Riksdagen i sin helhet, hvarföre, med Justitie-statsministerns bifall, förslag med tillhörande motivering uppgjordes till en författning i ämnet af *mindre utsträckning*, nemligen om förändrade föreskrifter i vissa fall angående häradsting. Sedermera, då detta arbete i Mars månad var afslutadt, återgick lagbyrån till det föregående arbetet; men efter en och en half månad befanns nödigt att uppgifva detta och upptaga till handläggning frågan angående lagfarts- och inteckningsväsendet jemte frågan om fastighetsböcker, hvarjemte lagbyråns tid upptogs dels till utredning och alternativa förslags uppgörande med anledning af en ifrågasatt konvention mellan Sverige och Norge, å ena, samt Stor-Britannien och Irland, å den andra sidan, angående brottslingars utlemnande, dels ock med uppgörande af nytt förslag till Kongl. kungörelse angående de ändringar i gällande expeditionstadsagas föreskrifter, som blefvo af nöden till följd af den beslutade författningen angående häradsting. Derefter återgick lagbyrån till arbetet med lagfarts- och inteckningsväsendet jemte frågan om fastighetsböcker. Emellertid visade sig snart nog, att förslag i dessa ämnen i hela deras utsträckning icke skulle hinna uppgöras och i Högsta Domstolen granskas så tidigt, att de kunde blifva föremål för innevarande Riksdags pröfning, då inteckningsväsendet i flere delar stod i det nära samband med frågan om utsökningsväsendets ordnande, att lagbyråns ledamöter måste samtidigt med behandlingen af de förra, jemväl göra sig förtrognå med den senare frågan. Till följd deraf afbröts åter det stora lagarbetet och lagbyrån fick sig uppdraget att särskildt utarbeta fullständigt lagförslag angående lagfart. Detta verkställdes, så att i November aflemnades förslag till Kongl. förordning angående lagfart jemte andra i sammanhang dermed stående författningar tillika med tillhörande motiv och förslag till fastighetsbokens uppställning på landet, och i December föredrogos dessa lagförslag i Högsta Domstolen och torde således nu vara beroende på Kongl. Maj:ts pröfning. Sedermera kunde lagbyrån icke heller återgå till den första frågan utan måste handlägga åtskilliga andra om fängelseväsendet och verkställighet af straff, med anledning af åtskilliga af Justitie-ombudsmannen och Fångvårdsstyrelsen derom hos Kongl. Maj:t gjorda hemställanden. Slutligen har nu lagbyrån återgått till frågan om inteckningslagens behandling med hänsyn jemväl till sättet för utmättningsväsendets ordnande.

Af denna berättelse finner Herrarne, att lagbyrån, då den till behandling företagit mera omfattande lagfrågor, gång efter annan måst ryckas ifrån detta arbete för att sysselsätta sig med de speciallagar, hvilka samhällets fortgående utveckling påkallar. Att emellertid den siste talarens åsigt, att lagbyrån icke haft någon särdeles stor verksamhet eller att icke stort blifvit uträttadt, icke är riktig, torde framgå af den berättelse, som jag nu uppläst. En annan anmärkning skulle jag anse vara i någon mån mera befogad, eller att lagbyrån icke blifvit af Kongl. Maj:t ordnad i full öfverensstämmelse

med Riksdagens mening i 1871 års underdåniga skrifvelse. Som Herrarne komma ihåg, var Kongl. Maj:ts förslag år 1871, att Riksdagen skulle bevilja 24,000 R:dr för att användas till tre fixa löner å 8,000 R:dr vardera till lagbyråns ledamöter. Det invändes då från Riksdagens sida, att det i särskilda fall skulle inom lagbyrån förekomma behof af särskild juridisk bildning eller praktiska kunskaper samt att man skulle komma att sakna tillgång till beredande af arfvoden åt personer, som för en eller annan fråga särskild behöfde inom lagbyrån tillkallas. Derfor blef Kongl. Maj:ts förslag endast på det sätt af Riksdagen bifallet, att till Kongl. Maj:ts disposition ställdes 20,000 R:dr att användas för fullgörande af de uppdrag, som varit i Kongl. Maj:ts nådiga förslag afsedda. Att detta anslag nu blifvit använt så, att det är tre bestämda arfvoden, ett å 8,000 R:dr och två å 6,000 R:dr vardera, och således icke några medel öfver för det biträde, som möjligen skulle kunna behövas, det är enligt min åsigt icke fullt ändamålsenligt och icke öfverensstämmande med Riksdagens mening. Då jag uttalar detta, är det emedlertid gifvet, att jag ännu mindre kan gilla hvad Utskottet antydt, att det skulle blifva för Kongl. Maj:t tillräckligt att genom Justitie-stats-expeditionen med dess byråchef låta utarbeta de speciallagar, som Kongl. Maj:t vill till Riksdagen framställa, och allra minst gillar jag den åsigt, att efter nästa år något anslag icke behöfver till Justitie-statsministerns förfogande ställas. Jag kan tänka, att en lagberedning, som har det stora lagarbetet för sig, slutar dermed en gång; men deremot kan jag icke förstå, att, under samhällets utveckling och under fortgående behof af speciallagar och författningar, som kräfva en jemn handläggning, det skulle blifva Justitie-statsministern betaget de medel, som nu stå honom till buds. Öfvertygad att Kongl. Maj:t i allt fall skall på grund af hvad vid riksdagen förekommit taga frågan om en lagberedning under öfvervägande, tror jag att ändamålet kan vinnas på det sätt Friherre Stjernblad här uttalat. Med en sådan skrifvelse står det Kongl. Maj:t fritt att vid nästa riksdag göra förslag så att, jemte utarbetande af speciallagar, äfven det stora lagarbetet må främjas.

Jag instämmer derföre i det af Friherre Stjernblad gjorda yrkande.

Herr von Koch: Jag kan ej underlåta att, på grund af den kärlek jag hyser till mitt gamla yrke och det intresse, hvarmed jag omfattar lagstiftningsarbetet i vårt land, i första rummet betyga min tacksamhet för de uttalanden, jag hört från två föregående talare, båda inflytelserika ledamöter af Stats-Utskottet, och hvilka uttalanden lemna ett stöd för den förhoppningen, att det *icke* skall blifva af *brist på anslag*, som vidtagandet af *nödvändiga lagförändringar hos oss skall komma att fördröjas*. Desse talare hafva nemligen båda förklarat sig vilja ej allenast tillstyrka ett fortfarande af anslaget till lagbyrån, utan och betonat lämpligheten af att en särskild lagberedning *derjemte* anordnades. Jag har länge varit af den tanken, att det vore af synnerlig vigt att en sådan ständig lagberedning komme till stånd och derom för flera år sedan framställt förslag. Det var af den anledning att jag ej särdeles fästade mig vid *namnet*, som jag vid

1871 års riksdag, tacksam att Regeringen tagit upp idéen. understödde dess förslag i ämnet, ehuru jag var af något stridig åsigt i afseende å den form, hvilken vore för en dylik institution lämpligast. Jag erinrar mig ej de ordalag, i hvilka jag vid nämnde riksdag yttrade mig, men det vissa är att jag då var af samma tanke som nu, eller att, vare sig en lagberedning eller en lagbyrå inrättades, det vore af väsendtlig vikt att icke någondera af dem skulle arbeta *oberoende* af Justitie-statsministern. Jag önskade ock att namnet "lagbyrå" skulle undvikas, emedan jag insåg att, till följd af denna benämning man skulle få svårt att der insätta vissa högre embetsmän, som skulle bidraga dertill att lagförslagen finge en större chance att blifva fullt moget öfvervägda, innan de framlades för Konungen och Representationen. Jag föreställde mig, att den gamla formen och de gamla namnen af "*beredning*" eller "*komité*" skulle varit lämpligare. I denna beredning hade man nemligen, förutom några ständigt arbetande afönade ledamöter och redaktörer, en ledning i lagstiftningsarbetet af personer, hvilka kunde förutsättas dertill synnerligen lämplige. Justitie-statsministern Gyllenborg deitog i nästan hela lagkomitéens arbeten, så ock Justitie-kanslern och Justitie-ombudsmannen. Med den kännedom jag har om dessa båda sistnämnda embetsmäns tjänstebefattningar, äro de af den beskaffenhet, att jag tror mig bestämdt kunna säga att deras tid kan tillåta dem att biträda med granskning af lagförslag; och med visshet kan man väl förutsätta, att dessa platser äfven framdeles komma att besättas så, att lagstiftningsarbetet, genom dessa embetsmäns deltagande deri, skall tillskyndas ej oväsentliga fördelar, i synnerhet om man måste taga till arbetande ledamöter unga personer, som ej ännu hunnit i lagstiftning förvärfva synnerlig praktisk erfarenhet. Dessutom fanns det förr, fastän antalet ledamöter i Högsta Domstolen var då endast tolf, två som direkt biträdde vid granskningen af lagförslag. Nu, när Högsta Domstolen sitter på två divisioner, hvilket jag anser vara välbetänkt, just med afseende å dess grundlagsenliga pligt att granska lagförslag, och då densamma ej är så öfverhopad af göromål som tillföre, skulle jag anse det vara synnerligen önskligt, att två af Högsta Domstolens ledamöter äfven hädanefter biträdde vid granskning af lagförslagen i lagberedningen, och sådant skulle utan tvifvel vara för Högsta Domstolen af stor vikt, i ty att derigenom skulle i nämnda Domstol komma att finnas personer, som mera vant sig vid lagstiftningsarbete, och äfven i det hänseendet skulle detta vara förmanligt, att man kunde hoppas att lagförslag, då de komma in till Högsta Domstolen, ej skulle blifva så sönderrifna som nu. Jag tillstyrker alltså på det varmaste att en skrifvelse må afgå och yrkar bifall till det af Friherre Stjernblad väckta och af Grefve af Ugglas understödda förslag, i synnerhet som deri ligger ett bifall till det äskade anslaget för lagbyrån, utan att dervid förekommer någon antydning om att det vore önskligt, om nämnda byrås verksamhet fortiore blott ett år. För min del vill jag nemligen lemna derhän om och huru länge byrån bör bibehållas, och anser att det må lemnas till Regeringen själf att efter omständigheterna afgöra. Är den behöflig för Justitie-statsministern i och för en hop mindre specialla-

gars utarbetande. bör den fortfara och vara anordnad så, att den kan i vissa fall förstärkas äfven med personer, som ej äro jurister, men hvars speciela åsigt i vissa frågor böra tillgodogöras. Lagberedningen åter bör taga i håll med de stora lagförslag, som legat i 20 år efter det de ndergått den andra utarbetningen, i 30 å 40 år efter det de genomgått den första utarbetningen, och bör denna beredning åligga att efter instruktion, som af *Justitie-statsministern* upprättas och af Konungen fastställes, företaga utarbetandet af civil-lagen i större grupper, så att åtminstone hvarje Riksdag hädanefter måtte kunna få en större sammanhängande afdelning eller balk af denna lag sig förelagd. Hvad civillagen särskildt angår, är jag af den tanke, att man, vid utarbetandet af en sådan, ej bör taga för stora portioner i sender — detta skulle bouleversera rättsbegreppen hos folket — utan man måste i en gifven följd företaga vissa sammanhängande delar deraf att framlägga dem till afgörande.

Utän tvifvel är det till en stor del oklara föreställningar om arten och beskaffenheten af lagstiftningsarbete och bristande kännedom om de svårigheter, lagbyrån haft att öfvervinna, som föranleda den förundran, som hos så många gör sig gällande, att ej lagbyrån nunnit uträtta mer än den gjort, något som är en oundviklig följd redan deraf, att man vid tillsättandet af platserna inom byrån varit tvungen att vända sig till personer, som ej ha mycken vana i äseende å författandet af lagar. Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets förslag med den förändring, som af Friherre Stjernblad blifvit ifrågasatt.

Herr von Gegerfelt: Jag har vid föregående tillfällen ehuru, jag erkänner det, utan framgång, vågat ifrågasätta behörigheten eller lämpligheten deraf, att Stats-Utskottet framkommer med förslag, som ej stå i direkt sammanhang med den statsreglering, Utskottet har att uppgöra. Ett dylikt fall föreligger äfven här. Sedan Utskottet tillstyrkt Kongl. Maj:ts proposition om anslag till lagbyrån för instundande statsregleringsår, har Utskottet afgifvit ett förslag huru lagförbättringsarbetet, enligt Utskottets tanke, för kommande tider lämpligast bör ordnas. Detta är något, som synes mig icke rätteligen ligga inom omfånget af Utskottets behörighet, men jag vill emellertid ej vidare fästa mig härvid, utan tillåter mig öfvergå till en granskning af sjelfva det framställda förslaget. Först må man då göra sig reda för hvad Stats-Utskottet vill och menar. Derom hafva här olika åsigtter blifvit uttalade. För min del kan jag ej fatta Utskottets yttrande annorledes än att lagbyrån vid slutet af nästkommande år bör upphöra och ersättas af en lagberedning. Denna tolkning anser jag måste göras gällande, äfven om, såsom Friherre Stjernblad föreslagit, de sex sista raderna i Utskottets hemställen uteslutas, och jag kan, för min del, ingalunda finna huru man kan, ur hvad detta betänkande innehåller, hemta det ringaste stöd för den åsigtten, att ett bifall till Utskottets förslag med den ifrågasatta förändringen skulle kunna innebära en antydan om en samtida tillvaro af begge dessa institutioner. Ingen kan vara mera intresserad än jag, att våra lagar få en väl behöflig förbättring och omarbetning, och om vigten

deraf äro vi alla ense; det är blott i fråga om medlen, som olika åsichter kunna finnas. För min del anser jag emellertid afringa vigt, om den institution, som får i uppdrag att utföra detta maktpåliggande arbete, kallas lagberedning eller lagbyrå. Hufvudskalet, som anförts för upprättandet af en lagberedning, har varit att en sådan skulle kunnat arbeta mera själfständigt och oberoende. Jag anser, att en sådan själfständighet ingalunda skulle vara en fördel, men jag tror mig ej behöfva befara att den skall komma att uppstå; ty huru man än ställer, blir en sådan institution alltid beroende af Regeringen och Justitie-statsministern. Då Riksdagen insett sin oförmåga att framkomma med mera omfattande lagförslag, återstår ej annat än att åt Regeringen öfverlemna deras utarbetande, och då är det naturligt, att de krafter, som för Regeringen skola bereda dessa lagarbeten, måste ställas till dess disposition, institutionen må heta lagbyrå eller lagberedning.

Man har gjort en väsendtlig skilnad mellan utarbetandet af speciallag och lagar i sin helhet. Jag ber dervid få invända, att det hela består af sammanräknadt alla dess delar, och den, som utarbetat alla speciallagarne, har äfven utarbetat lagen i dess helhet. Att inrätta både lagbyrå och lagberedning, vore, enligt min åsigt, den sämsta utväg man kunde välja, ty utan tvifvel skulle det blifva en ständigt splittring mellan dessa myndigheter. I afseende å hvad Herr von Koch yttrade derom, att en olägenhet, som vore förenad med anordnande af en lagbyrå, skulle bestå deruti, att man ej kunde i en sådan institution få personer att ingå, som förmådde bereda ett lagförslag större chance att gå igenom, så tror jag att detta för närvarande, hur man än ställer till, måste blifva förhållandet, af den anledning att vi ännu sakna äldre och mognare krafter för ett lagstiftningsarbete. och att sådana krafter ingalunda kunna framkallas genom beslutet om inrättandet af en lagberedning; och det torde vara skäl att nu till en början yngre personer få utveckla sig på den väg, som redan blifvit beträdd. Olyckan är, att de lagstiftningsförmågor vi hafva äro för unga eller för gamla. Det sista kan ej hjälpas, det första hjälpes med tiden, om man ger sig till tåls. Det har äfven nämnts, att byråns verksamhet ej medfört stora frukter. Den som vet, hvilka svårigheter äro förenade med ett lagstiftningsarbete och den tid, som erfordras för ovana personer att deri sätta sig in, bör, om han dessutom känner, att lagbyrån företagit stora förberedande arbeten, fastän de ännu ej hunnit inkomma med utarbetadt lagförslag, förstå att af dess arbeten, äfven om året har 12 arbetsmånader, ej kunna väntas så synnerligen stora resultat, inom ej längre tid än denna institution varit i verksamhet. För min del får jag hemställa, att Kammarerna måtte, med afslag å Utskottets betänkande, i hvad det skiljer sig från Kongl. Maj:ts proposition, bifalla densamma.

Hans Excellens, Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: I det anförande, jag afgifvit till det statsråds-protokoll, hvilket åtföljde Kongl. Maj:ts proposition vid 1871 års riksdag om inrättande af ifrågavarande lagbyrå, var jag i tillfälle att uttala min åsigt angående det lämpligaste sättet för lagstiftningens vidare utveckling i

vårt land. Då vi inom fyra stora brancher af lagstiftningen hade nyligen avslutade arbeten af särskildt tillsatta komitéer och derjemte voro i besittning af två gånger genomarbetade stora förslag, som omfattade hela civil- och kriminallagen, ansåg jag, att det nu gällde att, med begagnande af dessa källor, få förslag utarbetade i det skick, att de kunde i det ena ämnet efter det andra af Kongl. Maj:t inör Riksdagen framläggas. Utaf hvad som vid 1871 års riksdag och vid denna blifvit anfördt har jag ej rubbats i den åsigten, att detta var den bästa och rättaste vägen, men jag vill å andra sidan ej fördölja, att numera till följd af särskildt inverkan omständigheter en viss tvekan hos mig är på väg att uppkomma, huruvida lagarbetet kan på nämnde sätt behörigen fortgå. Här visar sig nemligen inom Riksdagen en sådan hetsighet att få lagförslag framlagda; den ena fordrar ett sådant rörande utsökningsväsendet, en annan rörande vattenrätten, en tredje rörande fastighetsböcker, en fjärde ifrar för reformer i fängelseväsendet o. s. v., att lagbyrån kommer i en ställning lik en jagad hinds, och blifver nödgad för livets bevarande att framkomma med förslag hastigare än som med den mogna pröfningen låter sig rätt förena. Denna omständighet skulle verkligen kunna innebära ett skäl att öfvergå till en fristaende lagberedning, om allena näst anspråken på skyndsamhet derigenom något minskades.

Jag hörde dock nyss en erfaren lagkarl yttra, att med en sådan lagberedning det borde gå lätt att framlägga en balk af lagen vid hvarje riksdag, hvilket enligt min uppfattning är alldeles omöjligt, och en annan talare lät förstå, att om arbetet i lagberedningen ej ginge nog fort, skulle klandret äfven då läggas på Justitie-statsministern som ej utsett de lämpliga personerna till ledamöter deri.

Man må dock besinna, att här gäller ett sådant arbete, hvilket ej är möjligt att, som det heter "ruska ur armen". Man skrifver ej en lag på samma sätt som man skrifver en revers eller en vaxel; arbetet dermed kräfver sin dryga tid. Den representant i min närhet, som nu så ifrigt fordrar, att lagförslag skola framläggas, men sedan lagar väl blifvit antagna ej sparar på omdömet, att det varit bättre att de aldrig sett dagen, borde, genom sitt deltagande i utarbetandet af förslaget till utsökningslag, kommit till kännedom derom, att det ej är så lätt att skriva lag. Han ifrade redan förut, likasom nu, för en ny utsökningslags erhållande, han insattes i komitéen för utarbetande deraf, och först sedan komitéen arbetat 220 dagar — fördelade på närmare tre år, under det att de vid sidan af Riksdagen kunnat i det nogaste inrymmas på ett år, — framkom densamma med sitt förslag; men då man sjelf deltagit i ett arbete, äro anspråken ej så stränga. Att åter ställa stora fordringar på andra möter ingen svårighet. Må man se till om lagstiftningsarbetet går så mycket fortare i främmande länder än hos oss! Jag vill exempelvis anförä den preussiska hypotheckslagen af år 1872. Efter det frågan redan på 1850-talet blifvit inom representationen väckt, publicerades 1864 ett inom Justitie-ministeriet utarbetadt lagförslag, hvilket dock till följd af den kritik, hvarför det utsattes, aldrig blef representationen meddeladt. Derpå uppgjordes ett förnyadt förslag, hvilket efter flera omarbetningar slutligen genom samarbete af regering och representation

blef antaget, till hvilket allt dock åtgått en tidrymd af mera än 13 år.

Jag anhåller, medan jag nu har ordet, tillika få besvara en anmärkning, som här blifvit framställd i afseende derå, att det nu ifrågavarande anslaget ej till fullo blifvit användt i öfverensstämmelse med hvad Riksdagen åsyftat; och vill dervid upplysa, att utaf de medel, som äro ställda till Kongl. Maj:ts förfogande att för lagstiftningsarbeten använda, är, utom de särskilda 20,000 R:dr. ett arvode för lagföredragning, hvars belopp kan användas för den händelse arbetskraft af den beskaffenhet, den ärade talaren antydt, inom byrån skulle blifva af behofvet påkallad.

Då jag anser, att den institution för lagstiftningsarbetet, som nu finnes, i sig sjelf är den för ändamålet bäst afpassade, ser jag helst att den föreslagna skrifvelsen icke till Kongl. Maj:t aflåtes, men vill jag, å andra sidan, förklara att, om Riksdagen beslutar en dylik skrifvelse, jag, för så vidt då på mig ankommer att densamma i underdånighet föredraga, ej skall underlåta att åt frågan egna en ny omsorgsfull granskning.

Grefve Mörner, Carl Göran: Utskottet har i den nu föredragna punkten hemställt, att Riksdagen måtte, med beviljande af det utaf Kongl. Maj:t till bestridande af kostnaden för utarbetande af lagförslag äskade extra anslag å 20,000 R:dr, vid anmälan af detta beslut i underdånighet anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga under öfvervägande frågan om inrättande af en stadigvarande lagkomité eller lagberedning. Såsom skäl för nyssnämnda förslag har blifvit anfördt, att en lagberedning eller lagkomité skulle intaga en mera fristående ställning. Det förefaller eget nog, att de, som förordat detta, gjort sig så litet reda för den ställning, den första lagkomitéen innehade, att de ansett, att om en dylik institution nu inrättades, densamma skulle komma att blifva så synnerligen fristående. Den ifrågavarande institutionen bestod af två afdelningar, en för utarbetande af förslagen och en för desammas granskning, och den granskande afdelningen stod under ledning af Justitie-statsministern, hvilken deltog i dess arbeten. Denna komité framlade det första förslaget, som ligger till grund för de sedermera gjorda bearbetningarna. Man fann då en sådan fristående ställning, som nu påyrkas, ej vara af någon hufvudsaklig vikt, utan ansåg tvärtom det vara af betydelse, och det med rätta, att vid dessa arbeten fanns ett visst samband mellan den arbetande institutionen och regeringen, som hade att för representationen framlägga förslagen. För Chefen för Justitie-departementet skulle det säkerligen vara ganska beqvämt att få öfverlemnna hela saken åt en fristående lagberedning och derigenom välta ansvaret från sig på densamma, detta kan jag lätt fatta —; men att representationen vill i detta hänseende räcka en hjälpsam hand och fritaga honom från den mera omedelbara kontroll öfver arbetets behöriga bedrivande, hvilken måste åligga honom, då ledningen af det hela hvilat hos Justitie-statsministern, har jag svårt att fatta.

Jag tror, för min del, att den förändring i Utskottets hemställan,

som här satts i fråga, är lika onödig som otjenlig och instammer i hvad en föregående talare yttrat, eller att det sämsta af allt skulle vara att få både en lagberedning och en lagkomité, enär dessa båda institutioner sannolikt skulle komma att draga, den ena till höger och den andra till venster.

Hade man tillgång på utmärkta personer, hvilkas krafter icke för närvarande voro tagna i anspråk, att insätta i den ifrågasatta lagberedningen, skulle jag i ett sådant förhållande kunna finna en anledning till den framställning, med hvilken Utskottet framkommit. Men jag måste tillstå, att för mig åtminstone äro dessa lediga stötheter alldeles okända. Det är möjligt, att Stats-Utskottet har i det fallet säkrare och fullständigare kännedom, men i allt fall tror jag att man för närvarande gerna kan låta de personer, åt hvilka Kongl. Maj:t funnit för godt att anförtro uppdraget att vara ledamöter i lagbyrån, visa hvad de förmå att åstadkomma. Utveckla de sig då till sådan framstående skicklighet, att derom ej äro delade tankar. föreställer jag mig att representationen ej skall befinnas ovillig att bevilja dem all den godtgörelse och i öfrigt de anslag, som kunna vara af behovet påkallade för åstadkommande af mera omfattande lagarbeten.

Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Wallenberg: En ledamot af Stats-Utskottet har haft den godheten att föreläsa en promemoria, öfver lagbyråns verksamhet. Så vidt jag uppfattade densamma, skulle lagbyrån hafva sysselsatt sig, bland annat, med utarbetandet af åtskilliga administrativa författningar. Jag, för min del, trodde ej att sådana departementala göromål skulle ingå i lagbyråns verksamhet, ty detta angafs hvarken i förslaget om dess inrättande eller vid den i sammanhang dermed försiggångna diskussionen. Hafva dessa göromål varit lagbyråns ledamöters särskilda sysselsättningar, så borde de icke upptagas i en förteckning öfver lagbyråns verksamhet. Det uppgafs vidare att byrån varit sysselsatt med utarbetande af förslag till konvention mellan Sverige och Norge, å ena sidan, samt Stora Britannien och Irland, å den andra, om förbrytares utlemnande. Ja, detta är visserligen en angelägen sak, men ej kan den sättas i jembredd med den om utsökningsväsendets ordnande, som rör tusendetals personers intressen, och jag kan dessutom ej se hvad lagbyrån har med den frågan att göra, ty det är Utrikes- och Justitie-departementen, som böra behandla dylika frågor. Men om man vill på det sättet splittra lagbyråns verksamhet, förundrar det ej mig att mycket arbete kan nedläggas, utan att några synnerliga resultat i det egentliga lagstiftningsarbetet kunna ernås. Justitie-statsministern har behagat tillägga mig en viss ungdomlig hetsighet, och att jag liksom skulle förlora lugnet, om jag ej *genast* såg att steg togos i den riktning jag hoppades. De tiderna äro allt för mig förbi, då jag kunde förfira mig. Men att säga "det står väl ej för lifvet" derföre att man begär att ett längesedan utarbetadt förslag må tagas under ompröfning, på det att man må få veta om det duger eller icke, eller att påstå att nödvändigtvis *den ena frågan* måste sammankedjas med *den*

andra, något som oftast plägar föranleda dertill att intet framåtskridande blir af, detta är yttranden af Justitie-statsministern, som jag ej kan utan anmärkning låta passera. Jag tror att speciellt de frågor, i afseende å hvilka förarbeten äro gjorda, först böra behandlas, och anser framför allt, att byrån ej bör få sig ålagdt utarbetandet af de administrativa författningar, som, långt innan byrån fanns, i sin jemna gång, utarbetades inom Departementen. Jag tror, att man i afseende å frågan om man bör hafva en lagberedning eller ej, icke bör låta hägra för sig de stora minnen från den lagberedning som varit, och jag är förvissad, att ett beslut af Riksdagen om en sådan institutions upprättande ej kan frammana några jemlikar till *Richert*, *Zenius* och *Staafl*, och om detta ej går för sig synes det mig vara bättre att ej splittra krafterna. För min del anser jag det dessutom nödvändigt, att det finnes en samverkan mellan dem, som äro sysselsatte med reviderandet af de förslag, som äro hvilande, och den, som skall inför Konungen föredraga och inför Riksdagen försvara förslagen. Skall jag välja mellan inrättandet af en lagberedning och bibehållandet af lagbyrån, behåller jag heldre den sednare, i förhoppning att den måtte kunna utveckla större lifaktighet.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: För att undanröjda ett möjligen uppstående missförstånd rörande behandlingen i Lagbyrån af de administrativa författningar, som upptagits i den af Grefve af Ugglas åberopade promemoria, anhåller jag endast att få nämna, att de utgjort fortsättningar af arbeten, som varit ledamöterna i byrån uppdragna innan de deri insattes. Äfven i år förhåller sig så, att en af ledamöterna slutligen bereder ganska vidlyftiga förslag, tillhörande den administrativa lagstiftningens område, nämligen angående helsovården äfvensom byggnadsordningar för städerna m. m., och detta till följd deraf att nämnde ledamot dermed förut varit sysselsatt och förslagen i det hufvudsakligaste redan varit af honom utarbetade.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats, dels af Friherre *Stjernblad*, att den förevarande punkten måtte bifallas, dock med uteslutande af den del utaf motiveringen, som börjar med orden: *helt lagbyrån*, dels ock af *Herr Stråle*, att Kammaren, med afslag å punkten, för så vidt den skiljer sig från Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, skulle bifalla samma framställning; gjordes först proposition på bifall till punkten i dess helhet, hvarvid svarades nej, sedermera proposition på punktens antagande med uteslutande af öfvanomnämnde del utaf motiveringen, då svaren utföllo med många nej jemte åtskilliga ja, och slutligen proposition på afslag å punkten i dess från Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning skiljaktiga del och bifall till samma framställning, hvilken proposition besvarades med många ja jemte åtskilliga nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

10:de punkten.

Bifölls.

Friherre Adelsvärd: Jag får vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen från och med morgondagen intill den 15 nästinstundande Mars.

Denna anhållan bifölls.

Anmälades och bordlades:

Banko-Utskottets Betänkande N:o 6, med förslag i fråga om sätet för utseende af ledamöter i styrelserna för Riksbankens kontor i landsorterna; och

Första Kammarens Tillfälliga Utskotts Betänkande N:o 1, i anledning af Friherre Sprengtportens motion (N:o 17) angående skogshushållningen.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m.

In fidem

O. Brakel.

Onsdagen den 26 Februari 1873.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades 4 protokollsutdrag för sammanträdet å förmiddagen.

Upplästes och godkändes Riksdagens Kanslis förslag till Riksdagens förordnanden (N:o 3) för de utsedde ledamöterna i Tryckfrihets-komitéen.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 19 och 22 dennes bordlagda Utlåtande N:o 5, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Tredje Hufvudtitel.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 22 och 24 dennes bordlagda Utlåtande N:o 12, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående tillstånd för vederbörande läntagare att få behålla och i stadgad ordning återgälda beviljad statslån för uttappning af sjön Wesan i Blekinge län.

Vid punktvis skedd föredragning af Stats-Utskottets den 22 och 24 dennes bordlagda Utlåtande N:o 14, angående beräkningen af statsverkets inkomster, biföllos Utskottets samtliga hemställanden och lades till handlingarne det slutliga yttrandet rörande de extra ordinarie inkomsterna.

Föredrogs ånyo och biföllos Lag-Utskottets den 22 och 24 dennes bordlagda Utlåtanden:

N:o 5,

N: 5, i anledning af väckt motion om ändring i gällande konkurslag;

N:o 6, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande bestämmelser rörande ersättning till vittnen i brottmål; och

N:o 7, i anledning af väckt motion om befrielse för lärjunge vid elementarläroverk från första årets beväringsexercis.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 22 och 24 dennes bordlagda Utlåtande N:o 8, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande föreskrifter angående lotterier.

1:sta punkten.

Bifölls.

2:dra punkten.

Grefve Beck-Friis: Oaktadt den hastighet, hvarmed ärendena nu i afton afgöras, möjligen icke tillåter något uppskof, kan jag icke med tystnad biträda det af Utskottet i denna punkt framställda förslag. Jag kan för min del ej finna det skadliga för landet i att tillåta sådana lotterier, som de af Herr Ahlström föreslagna. Åtminstone hafva de i den landsort der jag bor ej visat något skadligt inflytande, utan tvärtom varit särdeles nyttiga för industriidkarne. Den konstflit, som der uppstått, är stor och hade svårigen kunnat så utveckla sig utan dessa lotterier, ty i grannriket Danmark röner konstfliten stor uppmuntran. Jag tror att, om dessa lotterier försvinna, den provins, jag tillhör, skall deraf lida stor förlust. De af Utskottet framställda motiven kan jag ej gilla, ty förhållandena äro ej sådana, som der omnämnas. Då emellertid ingen inom Utskottet reserverat sig, har jag ej något yrkande att framställa, utan begärde endast ordet, för att få hvad jag nu yttrat i protokollet antecknad.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

3:dje punkten.

Herr von Koch: Jag är tacksam mot Utskottet för att det åtminstone tillbakavisat de försök, som gjorts att utvidga lotterier, men på samma gång beklagar jag att Utskottet kommit till ett sådant slut, som det gjort i afseende å mitt förslag. Om någonsin satsen: "principiis obsta" gäller, måtte det väl vara i afseende å sedliga frågor; annars löper man lätt fara att det blir en annan sats som blir regel, och det är: "ändamålet helgar medlen". På en sådan väg är det man i sednare tider kommit, då man velat extensivt tolka ifråga-

varande författning, och jag kan ej annat än med tacksamhet helsa den nuvarande styrelsens sednaste beslut i afseende å industrilotterierna. Undantaget i författningen afsåg *skön* konst, meningen var ej att uppmuntra Gustafsbergs eller Rörstrands porslinsfabriker, Fru Stenbergs duktyger eller några möbelsnickares arbeten. Jag är emellertid öfvertygad att, äfven om den nuvarande författningen blifver bibehållen, komma de värsta missbruken att varda förekomna efter de uttalanden, som nu blifvit gjorda af Riksdagen med anledning af de väckta motionerna. Så länge vi äro öfversvämmade af utländska lotteriannonser i våra tidningar, som ej akta för rof att sålunda befordra lagbrott, kan man ej, förr än en grundlagsförändring skett, stäffa det spel, som bedrifves af utländska bedragare i vida större skala. Jag måste beklaga att Svenska representationen i denna fråga gått så pass baklänges, ty redan då denna fråga väcktes vid 1840 års riksdag uttalade Riksdagen sin önskan, "att *alla* enskilda lotteriföretag måtte förbjudas".

Det var ock då i den allmänna sedlighetens intresse, som nummerlotteriet afskaffades, ehuru det gaf en inkomst af 60,000 R:dr banko. Man var redan då nog rik att kunna umbära sådana syndapenningar. Riksdagen begärde i önskningsväg lotteriernas upphäfvande, och när betänkandet derom föredrogs hos Ridderskapet och Adeln höjde sig ej enda röst deremot; sedermera gjordes emellertid undantag för *skön* konst och välgörenhet. Dessa undantag kunde *då kanske* mera rättfärdigas än nu, ehuru det var en inkonsequens att låta det goda ändamålet ursäktas medlet. Vår konst var emellertid då mera i behof af ett sådant understöd än nu, landet stod då ej i allmänhet lika högt som nu, och konstsinnet och den allmänna välgörenheten ej lika utbildade som nu. De konstnärer, som nu förtjena uppmuntran, sakna den sannerligen ej, hvarken af det allmänna eller af enskilda, och de, som ej få sådant understöd, göra troligen bäst i att öfvergifva en bana, som ej är lyckobringande för medelmåttor eller de af naturen föga begåfvade. De utmärkta anlagen sakna nu här ej uppmuntran. Hvad välgörenheten åter beträffar torde väl ingen kunna jäfva det påståendet, att denna verkligen är hos oss storartad. Hvad man nu än kan förebrå svensken, ej kan man säga att han är hård mot sin lidande like, och den hjälp som går från hand till hand, från hjerta till hjerta är mycket bättre, än den som åstadkommes genom ett lotteri, ty från den tror jag ej kommer någon valsignelse. När frågan är om den allmänna sedligheten, får man ej gifva sig in på några jemkningar om ett litet mera eller mindre. På grund häraf och på grund af att jag vid förra riksdagen hade lyckan finna något understöd i denna Kammare vid denna frågas afgörande, anhåller jag vördsamt om bifall till mitt förslag.

Herr von Gegerfelt: Den siste talaren har anmärkt att andra och tredje punkterna af nu förevarande betänkande, ej skulle stå i följdriktigt sammanhang med hvarandra. Utskottet har dock tydligen framhållit skillnaden emellan de i begge dessa punkter omförmålade inrättningar. Enligt den erfarenhet Utskottet vunnit, hafva industrilotterierna verkat menligt. De hafva i hufvudsaklig mån be-

gagnats af mindre bemedlade personer, hvilka dertill drifvits endast af vinstbegär. Så kan, såsom Utskottet äfven omförmält, ej vara förhållandet vid välgörenhets- och konstlotterier. Säkerligen har ingen tagit en lott på ett välgörenhetslotteri för att bereda sig vinst, utan endast för det goda ändamålets skull. Detsamma är förhållandet med konstlotterier, och medlemmarne af en konstförening hafva ej för afsigt att förtjena, utan att befordra konsten. Om det är sanning att industrien ej vinner på att uppmuntras genom konstlade medel, gäller detta dock ej om konsten, ty den behöfver väl konstlade medel för att komma i blomstring. Den siste talaren yttrade äfven att vid denna fråga gäller i hög grad den gamla regeln: principis obsta. Jag vill dock anmärka, att en bland de viktigaste principer vid all lagstiftning är, att den enskilde ej må inskränkas i sin rätt att förfoga öfver sina tillgångar, om ej samhällets väl det oundgängligen fordrar. För min del kan jag ej finna något osedligt i att taga en lott på ett välgörenhetslotteri eller i att vara medlem af en konstförening; och derom framställd anmärkning saknar all giltighet.

Under bestridande att Utskottet hyllar satsen "ändamålet helgar medlen" får jag anhålla om bifall till nu föredragna punkt.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till punkten, dels ock afslag derå och bifall till den ifrågavarande motionen; gjordes proposition på bifall till punkten och besvarades med ja.

Herr vice Talmannen: Jag tillåter mig vördsamt hemställa, att de i dag första gången bordlagda betänkanden måtte sättas främst på föredragningslistan till nästa plenum.

Detta förslag bifölls.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 8 e. m.

In fidem
O. Brakel.
